

Az információs társadalom és a statisztika, avagy „Quo vadis KSH?”

Dienes István

A Magyar Tudomány 2001. évi márciusi számában jelent meg Mellár Tamás cikke, mely „Az információ korának kihívásai és a hivatalos statisztika alkalmazkodása” alcímet viseli. A tanulmányban arra a kérdésre keresi a választ, hogy az információs társadalom kibontakozása milyen hatással lesz a statisztikai „információs rendszerre”.

Tekintsünk el most attól, hogy ez az egykor okkal így nevezett „információs rendszer” kifejezés úgy látszik túlélte a rendszerváltozást, és okkal vagy ok nélkül ma is használatos a „statisztikai szolgálat tevékenysége”, a „statisztikai szolgálat tevékenysége és az adatszolgáltatók közreműködése” vagy valami más helyett. Térjünk a tárgyra: Az olvasó tehát a „hivatalos statisztika” egészére, nemcsak a magyar hivatalos statisztikára nézve várhat áttekintést. Nos, kedves Elnök Úr, mindjárt előljáróban, vajon vagyunk-e mi olyan helyzetben, hogy az egész Föld minden országára érvényes megállapításokat tudunk tenni, tudunk-e általánosítani? Tudhat-e valaki, különösen Magyarországról, ilyen megállapításokat tenni az országok széles körére Tanzániától Kanadáig és Oroszországtól Indonéziáig? Ez a kísérlet nekem legalábbis kétesélyesnek tűnik. Másrészt, hány komoly tanulmány jelent meg ugyanakkor Magyarországon „az” információs társadalomról és hány kiadvány jelent meg az utóbbi években a magyar információgazdaságról és a magyar társadalomnak a digitális műszaki forradalom hatására bekövetkező átalakulásáról? Nem tartom komoly tanulmányoknak az Internet-használatról szóló, vagy a mobiltelefonok elterjedését mutató gumicsontrágó írások többségét. Nem kellene inkább ezen a talajon maradni, ha már Ön úgysis a *budapesti* KSH elnöke?

A dolgozatot – 2001-ben - szerzője az Európai Bizottság az „információs társadalom létrehozása érdekében” elfogadott 1996. novemberi akciótervének fő célkitűzéseivel indítja. Az Európai Bizottság negyedikként szabadon idézett prioritása: „globális szabályok kidolgozása, hiszen az információs társadalom nemzetközi jelentőségű”

Nem kételkedve abban, hogy a távközlési és informatikai szabványokat eddig is és ezután is a vezető gyártók, és a szolgáltatáskereskedelem nemzetközi szabályait eddig sem és ezután sem Magyarországon fogalmazzák meg, vizsgáljuk meg, mit is jelent és mit nem jelent ennek a mondat résznek az első fele.

Társadalmá – a magyar nyelvben - valaminek van, mondjuk, egy természetbolynak, egy településnek, egy országnak, t.i. ezek *népességének*. Kinek és mire nézve kellene globális társadalmi szabályokat kidolgoznia? Azt jelenti-e ez a mondat, hogy a KSH, mint magyar kormány szerv, vagy a magyar kormány meg van arról győződve, hogy a magyar társadalmat is globálisan – értsd a nagyhatalmaknak – kell szabályoznia, mondjuk „infokommunikációsice”? Vagy azt jelenti, hogy bár a magyar társadalmat a magyar kormánynak kell a választópolgárok akaratából szabályoznia, azonban, mint eddig is, az erőviszonyoknak engedelmessé tereket kell engednie a nemzetközi erőcsoportoknak vagy külföldi államoknak? Vagy számoljuk fel teljes egészében önszántunkból jól-rosszul saját magunkra szabott jogrendünket és ha nem, akkor hol vannak a határok és mi a mérce, a cél? Egyáltalán célja-e Magyarországnak népességének, hogy információs társadalomban éljen, vagy ez másoknak a célja és a magyar népnek más céljai vannak, egyfajta információs társadalom pedig módja a magyar nép előrelépésének, egyáltalán ki tudja, hogy mit kíván Magyarország népe leginkább, akárcsak ezen a téren is, és tudja-e valaki? Ha nem tudjuk, miért nem tudjuk? Érdekel-e ez itt valakit, vagy mindenki annak a bővületében él, hogyan lehet eladni Magyarországnak polgárainak mindezt? Ezek valós kérdések, amelyekre a mindenkori magyar kormánynak érvényes válaszokat kell adnia - itt a kérdésfeltevésig sem jutunk el.

És mit jelent a mondat-rész második fele, az, hogy az információs társadalom nemzetközi jelentőségű? Minek a társadalmá információs, és mitől, és miért nemzetközi jelentőségű? Egyáltalán mit jelent az, hogy például az angol információs társadalom nemzetközi jelentőségű? Nyilván azt, hogy az angol társadalom maga nemzetközi jelentőségű, de ez egy kicsit balgán hangzik, vagy az a tény, hogy az angol társadalom információs, az nemzetközi jelentőségű, ami megint nem egészen lelkesítően magyarul fogalmazott állítás, és eléggé semmitmondó is. Ha a mondat fogalmazása homályos, akkor persze azt is jelentheti, hogy a különböző kormányzati szervek, nemzetközi szervezetek és üzleti csoportok

az információs társadalommal kapcsolatos tevékenységének van nemzetközi – nem inkább világ-, európai, stb.? – jelentősége. Nem szabad ennyire homályosan, s ugyanakkor a semmit-mondás határát súrolva, vagy átlépve fogalmazni.

1) „Az egyik fontos lépés a telekommunikációs infrastruktúra liberalizálása. Ide értendő az e-kereskedelem is (a reklámtól a vásárlást követő támogatásig a teljes folyamat). Mindez szükségessé teszi az ICT (az információs kommunikációtechnológia) standardizálását.” – így az Elnök. Ha liberalizálunk, ám legyen, de mit is? A telekommunikációs infrastruktúrát. Ezen eddig olyanokat értettek, mint távközlési hálózatok (rézdrót és üvegekábel, erősítő, műsorszóró adó, szerver és az ezek segítségével távközlési szolgáltatást nyújtó szervezetek. Elnökünk szerint ide tartozik az e-kereskedelem is. A kereskedelem azonban a statisztikai terminológiában, sem mint szervezet, sem mint tevékenység, soha nem volt távközlés, és pláne nem volt telekommunikációs infrastruktúra, hanem egyes, a szolgáltatások közé tartozó gazdasági tevékenységek vagy szervezetek összessége. Megkockáztatom, hogy bár az e-kereskedelem új reklám-, és értékesítési csatornákat, ehhez távközlési csatornákat és napról napra újabb reklám és értékesítési módszereket alkalmazó kereskedelem, sajátos elszámolással és gazdaságtannal, de *egészében* soha nem válik távközléssé. Például az e-kereskedelem egyik élenjárója az Amazon.com az Interneten könyvet ad el, e tevékenység gazdasági lényege az, hogy egy hagyományos megjelenésű kereskedelmi árucikk a kereskedőtől házzozzállítással a vevő tulajdonába kerül. Ez nem távközlés és nem infokommunikáció, azt csak felhasználják. A kereskedelemnek az infokommunikációs infrastruktúra alá sorolása szembenáll a nemzetközi és a hazai statisztikai gyakorlattal és a gazdasági folyamat lényegét és összetevőit tekintve irracionális. Nem világos egyébként, hogy a teljes kereskedelem teljes liberalizálása miként szolgálja Magyarország érdekeit, és a magyarországi törvényi szabályozás a legnagyobb akadálya-e a világkereskedelem teljes liberalizálásának.

Az infokommunikációs ipar egyébként eddig sem volt meg nemzetközi szabványok nélkül. Azt azonban, hogy mi lehet az „információs kommunikációtechnológia” nem sikerült felfognom. A kifejezés ugyanis azt sejteti, hogy van egy nem-információs kommunikációtechnológia is. Ide nyilván az útburkoló elemként alkalmazott, esetleg kenyéralapanyagként, vagy talán a vetőmagcsávázásra, szennyvíztisztításra, szarvasmarha-itatásra vagy rovarirtásra használt számítógépek és mobiltelefonok tartoznának, de ezekből feltételezésem szerint a jövőben még a magyar információs társadalomban is elég kevés lesz..

2) Mellár szerint „A társadalmi piramis tetején az elit elsősorban az a fiatal réteg, amelyik az informatikát készségi szinten képes alkalmazni, és ezzel megfelelő módon tudja befolyásolni a különböző társadalmi érdekeket.” A társadalmi piramis azonban ravasz dolog, t.i. többféleképpen is mérhető. Ismereteim szerint az Egyesült Államok társadalmi piramisa tetején egyáltalán nem az a fiatal réteg van, amelyről Mellár Tamás úgy véli. Másrészt az Egyesült Államok számítógéphasználati mutatóit elnézve ez a megállapítás körülbelül olyan erős, mintha azt mondaná, a társadalmi piramis tetején a telefonhasználók vannak. Tényleg azok.

Más a helyzet a magyar társadalomban. Itt a multinacionális és transznacionális vállalatok valóban kivételes megbecsülésben részesítik az a fiatal technokrata réteget, amelyet éppen azért alkalmaznak, mert múlt és szakismeret, sőt helyismeret hiányában készségi alakkal alkalmazkodik a külföldi központokban kidolgozott stratégiákhoz, munkaszervezethez és munkamódszerekhez. Ez azonban aligha van bármilyen szoros összefüggésben az információs társadalommal, így volt ez a múlt században az ifjú indiai alkalmazottakkal is Indiában. Szelényi és mások művei elég világosan mutatják azt, hogy a mai magyar társadalmi elit a régi elit reinkarnációja, családjainak folytatása révén keletkezett és nem valamiféle „információtechnológiai kiválasztódás” folyamán és miatt.

Persze nem világos az sem, hogy milyen társadalmi érdekeket és hogy befolyásolnak az ifjú számítógéptudorok és hogyan lehetett mindezt statisztikailag kimutatni: nagyon félek, hogy nemcsak az én számomra nem világos.

3) Felháborítónak tartom a KSH elnöke részéről azt az állítást, hogy „...az egyenlőtlenséget elsősorban az informatika ismerete és annak felhasználási képessége befolyásolja.” Tényleg úgy gondolja, hogy egy bangladeshi, vagy rónabányai ifjú érvényesülését az informatika ismerete befolyásolja? Tényleg úgy gondolja, hogy egy internetes kapcsolat valaha is pótolhat egy stanfordi évek alatt szerzett kapcsolati tőkét, alumni tagságot? Tényleg nem ismeri a magyarországi mobilitás-vizsgálatok eredményeit? Ha ismeri, hogy írhat le ilyet, ha nem ismeri, hogyan lehet a KSH elnöke?

4) Mitől lenne igazza az a naiv bizakodás, hogy „az” információs társadalomban a szellemi munka, (mindenütt, mindenhol, minden szellemi munka?) felértékelődik? Vajon felértékelődött-e a magyar szellemi munka általában az USA és a nyugat-európai szellemi munkához képest az elmúlt tíz évben? Nem értékelődött fel, leértékelődött.

6) Mellár szerint az elmúlt években az információs társadalom területén jelentős fejlődés zajlott a világon (és Magyarországon is) ugyanakkor a statisztika nem tudott minden területen a kihívásokra megfelelő választ adni.” A kihívás tükörfordított divatszó, a személytelen bürokratanyelv kedvence, használata esetén nem kell megjelölni, hogy ki hív ki és kicsodát mire és miért. Magyarul inkább azt mondjuk, gondot, nehézséget okoz egy valami egy valakinek, más valaminek, kedvezőtlenül alakítja sorsát, pályáját, lehetetlenné tesz valami kedvezőt, vagy oly nagyon óhajtottat, vagy sok más. Nem egészen világos azonban, hogy mit jelent az „az információs társadalom területén” kifejezés. Vajon a társadalmak maguk fejlődtek, egyre információsabbakká lettek? A magyar társadalom információs lett? Vagy az információs társadalom fogalmának meghatározása, mérése területén születtek jelentős eredmények? De vizsgáljuk meg, *milyen kihívásokkal számol és milyen javaslatokkal él Mellár Tamás.*

Miközben a világsajtó zeng a soha nem volt információs társadalomtól, mindeddig elmaradt a társadalmi folyamatok valóban tudományos szintű feltárása, és a tudományos eredmények a statisztikai hivatalok munkájába való bevezetése. Az a tény, hogy az OECD és az EUROSTAT mindeközéig nem tett érdemi lépéseket egy új SNA bevezetésére, nyilvánvalóvá teszi, hogy az új gazdaságról vagy fogalmuk sincsen, vagy maguk is blöffnek tartják, vagy érdekeiknek az felel meg, hogy a kétségtelenül új társadalmat a kormányok arra alkalmatlan eszközökkel vegyék szemügyre, vagyis, hogy ne lássák. Miközben prófétái egy évtizede a tudás alapú társadalomról beszélnek, meg sem kísérelték, hogy az egyes országok rendelkezésére álló valódi tudást valóban komolyan felértékeljék, a kutatóintézetek ebben a témában nem, vagy nem ebben a témában versengenek. Úgy „építenek” soha nem volt új társadalmat, hogy úgy vélik, annak alapjai változatlanul maradnak.

7) A 258. oldalon ez áll: „A gazdaság tekintetében lényeges szempont, hogy az információ áru, termelési tényező és nem pusztán kiegészítő eszköz. A folyamat intenzifikálódása következtében az információ mint „értékmérő” jelenik meg a folyamatokban. ok esetben arra vagyunk kíváncsiak hogy egy bizonyos folyamatnak vagy terméknek mi az információtartalma, illetve mi az információértéke.” – írja Mellár, mikor sem a KSH, sem tudomásom szerint más statisztikai hivatalok némenklatúrái nem ismernek, és szerintem nem is fognak, „információ” nevű árut.

Nem kevésbé mellbevágó az információ, mint „értékmérő”. Vajon ismer-e a szerző egy olyan reprodukálható statisztikai eljárást, amely alkalmas valami, például egy a METJ alá tartozó élősértést vagy akár egy PC „információtartalma” vagy „információértéke” megállapítására, majd ebből a számból az illető sertés értékének megállapítására? Hogy írhat ilyeneket egy statisztikus, egy közgazdász vagy bárki, akinek szelleme még nem fulladt bele a bürokraták nyelvébe? Hol voltak a szerkesztők? Természetesen egy napilapban, politikusok között ezek a kifejezések – sajnos – ma szalonképesek, de Mellár Tamás egy statisztikai hivatal elnöke, aki a Magyar Tudományban értekezik.

Természetesen értem én: a szerző nem „értékmérőt” kívánt írni, hanem feltételezte, hogy a magasabb „információtartalmú” áru értékesebb és a brüsszeli bürokrácián tanult európai kollégáihoz hasonló módon, egy remek adatfelvétel villant fel lelki szemei előtt, amelynek segítségével igen tudományos regressziós módszerekkel - no nem nagyon erős - összefüggést lehet felismerni a K+F és Internet ráfordítások meg a termék, mondjuk a sertéshús ára között. Átgondolni nyilván nem volt ideje. De uraim, tényleg ez az ezeket az sertéseket előállító élet-halálharcot vívó magyar parasztság, a magyar mezőgazdaság, vagy a sertéshús-fogyasztását az utóbbi tíz évben jelentősen alább adó magyar polgárok legnagyobb gondja? Ki figyel oda ezekre a tudálékos számításokra a Suzuki művekben és a Diósgyőri Acélművekben vagy a szatmári cigánysorokon? Hány tanulmány készült az Európai Unió versenyképességéről és hány intézkedési terv? És hány volt eredményes? Vajon Somody, néhai Gyúró vagy a józsefvárosi polgár mire használhatja ezeket a számokat, és mire a magyar kormány? Hogy megállapítsa, egy ilyen mérce szerint hányadikak vagyunk a rangsorban? Erre Brüsszel használhatja. Na és akkor? Hiszen nem ez a rangsor érdekes, hanem hogy hányan nincs fedél itt a feje felett. Hogy hányan nem kapják meg gyógyszereiket. Hogy az értelmiség nem képes újratermelni egykori szellemi potenciálját és ez nemzedékekre visszaveti az ország versenyképességét. Hogy hány millióan élnek itt sokszorta rosszabbul, csak mert itt élnek, a mesterségesen eltérített értékek elvárásolt kastélyának pinceszintjén. Hogy a kínai maffia évente több tisztai gát értékű profitot tesz zsebre adózatlanul másfél

évtizede és a különféle hatalmas etnikai maffiák a fekete gazdaságban megtermelt versenyelőnyükkel a fekete gazdaságba vagy a csődbe kényszerítik belföldi versenytársaikat. De térjünk vissza tárgyunkhoz!

5-8) Vajon milyen folyamat intenzifikálódására gondol Mellár Tamás, amikor az információ értékmérővé válásáról ír, hiszen sem ebben, sem a megelőző bekezdésben ilyenről nem esik szó? Talán csak nem a második bekezdésben olvasható igazán akadémiai szintű - egyébként körvonalazatlan - „kibontakozódásról”?

9) „Az információs társadalom paradigma a társadalmi rendszereknek egy olyan változata, amelyben az információ képzése, (termelése), feldolgozása és forgalmazása már alapvető forrása a teljes gazdaságnak...” – így a KSH elnöke.

Próbáljuk megérteni. A paradigma alapjelentése valamely szó jól formált ragozott/képzett alakjai. Kuhn a tudományos forradalmakról írott bestsellerében felfogásmód, tudományos megközelítés, gondolkodásmód értelemben használja. De hogyan jön ez egy valóságos, élő emberekből, működő (és nem működő) gazdasági szervezetekből, csoportokból álló valóságos társadalomhoz? A magyar vagy az európai társadalmakról alkotott elképzeléseinkkel kapcsolatban valóban bekövetkez(het)ett egy paradigmaváltás, de egy paradigma soha nem lesz társadalom-nem, -faj, -fajta, vagy -változat. Ha valaki ennyire nem ismeri a fogalmak jelentését, nos, arra mondják, hogy fogalma sincs, t.i. sem a paradigmákról, sem a társadalmakról.

10) „A társadalmi hatások között legjelentősebb a lakosság széles körét érintő kommunikáció változása, amelyben az írott sajtó szerepét egyre inkább az elektronikus sajtó, részben pedig az internet veszi át.” –írja a szerző. Itt ismét tetten érhető az az elképzelés, amely az „információs társadalmat” a népességtől független, azon kívüli tárgynak (?) véli, amely így képes hatni a társadalmi jelenségekre. Nyilvánvaló azonban, hogy ha valaminek hatása van valamire, az nem az információs társadalom, hanem az a tény, hogy a híreket elektronikus úton állítják össze, szerkesztik, terjesztik, ellenőrzik, majd nézik vagy olvassák, maguk az eszközök, az eszközök beszerzése, használata és sok más. S mi az, amire mindezek hatással vannak? „A lakosság széles körét érintő kommunikáció változása”. Ez igen, ez már szép. E mondatból csak azt nem tudjuk ki kommunikál (miért nem mondjuk közöl?) kivel, mikor, mit, miért, egyáltalán semmilyen érdemít, határozottat nem tudunk meg arról, mi Mellár Tamás véleménye a tömegtájékoztató és tömegtájékoztató újszerű vagy csak új folyamatairól, következményeiről az emberek életére, az ország gazdaságára, egyáltalán bármire, ami jelentős..

11) De tesz elnökünk határozott érdemi megállapítást is: „Tíz-tizenöt esztendővel ezelőtt egy fontos hír megjelenéséhez és szétterjedéséhez egy napra, de legalább 8-10 órára is szükség volt, ma viszont az egyidejűség tulajdonképpen az eseményekkel való együttélést jelenti, amely teljesen hétköznapivá vált.” Bizonyára így van ez a nagyhatalmak vezetőivel és még sokakkal. Valamennyiünkkel így van, ha eseményen azt értjük, amit a CNN élőben közvetít. Tény azonban, hogy a tiszai árvíz első napjaiban nem lehetett részletes és valós képet kapni az eseményekről. Tény, hogy a MTV esti híradásai nagyrészt az ugyanaznap reggeli napilapokban már megjelent híradásokat ismétlik. A Kossuth Rádió és a MTV figyelemre méltóan azonos híreket közöl, és közöttük a beharangozott hírversenynak – tartalmi téren - nyoma sincs. A reggeli órákban 6-9 között félóránként bemondott hírekben alig van változás. Az események lassú követésének érdekes példája adódott 2001.július 24-én, amikor a MTV Világhíradójában 19 óra 20 perc körül bejelentették, hogy az Etna kitörése miatt lezárták a közeli repülőteret. A Kossuth Rádió viszont már 18 órai híradásában bejelentette, hogy ismét megnyitották. Véleményem szerint nyilvánvaló, hogy Magyarországon a hétköznapi ember számára még nem vált hétköznapivá az valóban jelentős - eseményekkel való együttélés. Az internetes netlapok többségének nem hírközlő, hanem közvélemény-, és pártformáló szándéka számomra nem kérdéses. Ameddig a magyar sajtójogban a sajtójogi (nem a kártérítési, hanem a sajtójogi) felelősséget az igazmondás kötelessége kevésbé befolyásolja, mint az írás tárgyának személyiségi jogai, addig Magyarországon valamilyen sajtós sajtójú igen sajtós információs társadalom épül. Mindenesetre egy statisztikai hivatali elnöknek tartózkodnia kellene a frázisoktól és minden körülmények között tényállításokat kellene tennie, bármily nehéz is ez.

12) De haladjunk tovább az általánosságok útján! „Az új típusú eszközök új típusú alkalmazkodást igényelnek, miközben olyan sebességgel cserélődnek, amelyet társadalmilag nehéz követni.” Nos igen, évente egy –egy új alkatrész, vagy mobil, két-háromévente új számítógép. Mindig van néhány új funkció, laposabb a képernyő. De: már a 15 évvel ezelőtti PC-k működését sem látta át a felhasználó, egészében még a márkaszervizek sem. S ki látja át akár egy kis Suzuki működését? Való igaz, a Suzuki

vezetőjével általában nem történhet meg, hogy miközben a Balatonra utazik, mások őt és kocsiját saját hátsó szándékaira használják. Ugyanez viszont bármikor megtörténik az Internetet használó jámbor balgával, akár anélkül, hogy bármit észlelné is ebből. Mindezeket nemcsak nehéz, hanem egyáltalán nem lehet követni. Persze Mellár Tamás talán nem erre gondolt a „társadalmilag követni” kifejezést képernyőre vetve, hanem talán a 70-es évek számítástechnikai prófétáihoz hasonlóan az juthatott eszébe, hogy az emberek fogadóképességét kellene fejleszteni. Sajnos, nem tudjuk, mi járhatott az Elnök fejében, mert általánosságában semmitmondó stílusa megfoszt bennünket attól, hogy megtudjuk, mire is gondolt valójában.

13) Mellár szerint „Az elmúlt években a közgazdászok gyakran hangoztatták, hogy érzékelhető ugyan a számítógépes társadalom, az információ kora, de nem lehet megragadni és kifejezni a változásokat...” Nem tudom, milyen közgazdászokkal beszél Mellár Tamás, kik azok az „a közgazdászok”. Magam mindig úgy képzeltem, hogy a közgazdaságtudomány nagyjai és a jó közgazdasági tanácsadók azért elsősorban nem „érezkelnek”, pláne olyasmit nem, amit nem lehet megragadni és kifejezni. Elképesztőnek találom egy ilyen mondatot egy statisztikai hivatal elnökétől. A statisztika ugyebár a mérhető adatokkal, a megállapítható tényekkel, vagy kizárható feltételezésekkel foglalkozik, adatot gyűjt, aggregál, osztályoz – remélhetőleg egy információs társadalomban is. Elég öreg lévén a „déja vu” érzése merül fel bennem. A hatvanas és hetvenes években az akkori politikai vezetők gyakori igénye volt a statisztikusokkal szemben, hogy statisztikailag mutassák ki, mennyire erősödött a gazdaság és a társadalom szocialista jellege, az akkori vezetők azonban ezt nem csak érezték, hanem tudni is szerették volna.

14) Szólni kell a termelékenység-növekedésről. Benyomásom az, hogy miután például az Egyesült Államokban, de más számomra ismert országokban is, különböző ágazatokra, gazdálkodási formákra egymástól igen különböző termelékenység-mérő módszereket fejlesztettek ki, általánosságban aligha lehet valamennyi országra, ágazatra és gazdálkodási formára nézve növekedésről beszélni. Például csak USA központi költségvetési szerveiben is egymástól jelentősen különböző és "sophisticated" termelékenység-mérési módszereket alkalmaznak, és különösen nehéz ezt tenni mondjuk az ipari termelékenység mérésével. Ma még a statisztikai hivatalok egyike sem méri a kibocsátott információ volumenét, ami pedig a digitális információtermelés korában már ma is a legegyszerűbb és legkézenfekvőbb eljárás lenne, és ami hosszabb távon nyilván elkerülhetetlen. A "termelékenységről" közzétett eredményeket sokféleképpen lehet értelmezni. Azt az állítást azonban, ami szerint „a hálózatba kapcsolódásból új minőség jött létre”, az idősebbek azt mondhatnák: „átcsapott”, ki kellene fejteni. Minek a milyen hálózatba kapcsolódásáról van szó, és miben áll az új minőség, kinek a számára.

15) A 259. oldal harmadik bekezdésében Mellár arról ír, hogy „ez az összefüggés nem érvényesült...” azonban az előző mondatokban nincs olyan összefüggés, amire hivatkozhatna.

16) Érdekes gondolat, de még érdekesebb lenne annak a Mellár-féle állításnak az ellenőrzése, hogy „a minőségjavulás , a minőségi csere és annak a gyorsasága alapjaiban befolyásolja a gazdasági életet.” Megkockázatom egy fordított irányú összefüggés kimutatása sem lenne reménytelen.

17) „Az információs társadalom gazdasági hatásai között lényeges mozzanatot képeznek a szerkezeti változások.” – olvassuk. Már megint és újra: az információs társadalom, mint valami, ami kívül áll a gazdaságon és társadalmon viszont ágentív, képes hatni valaminek a szerkezetére. Akadémikus, fogalmilag hibás, valótlan elképzelés.

18) Az oldal utolsó előtti bekezdésében a szerző arról ír, hogy „...sürgető kényszer, hogy pontosabb ismereteket szerezzünk az információs szektorról, annak nagyságáról, dinamikájáról, valamint arról, hogy milyen mértékben különül el az egyéb szolgáltatási szektortól, hogyan lehet megfelelően azonosítani és mérni.” Itt ugyebár az az alapkérdés, hogy mit akarunk érteni azon a szócskán, hogy „megfelelően” Minek megfelelően? Az évtizeddel korábbi KSH dokumentumok e tekintetben is világosan fogalmazzak. A statisztika és közgazdaságtudományok évszázados hagyományainak megfelelően a csoportosítást a javak korlátozott helyettesíthetőségére alapozza. Azok a javak, amelyek rendeltetése információ, adatok hordozása, azaz médiumok, korlátozott mértékben helyettesíteni képesek egymást, ezért ezeket kell egy csoportba vonni. Ugyanakkor egy rádióadó, egy mikrofon nem hordoz információt, hanem előállít, sokszorosít, tehát olyan viszonyban van magával az információval, mint egy esztergapad egy hajtóműtengellyel, egy gőzmozdony, vagy - más fogalmi rendszerben - egy szállítási vállalat, a szállítási szolgáltatásokkal. Az OECD javaslatában két vagy még több termelési

ciklusból képzett vertikumról van szó. De olyan vertikumról, amelyből ki vannak zárva a digitális termékekkel versengő hagyományos információs termékek, a könyv, vagy a virágkorát élő szórólap, a rádió-, és TV műsorszolgáltatás és az ezeket előállító eszközök. Ki van továbbá zárva a teljes költségvetési szféra, amikor az állami költségvetési szervek minden országban a nagy vagy a legnagyobb adatgyűjtők és információ-feldolgozók. Ki vannak zárva, bár, mint erről Mellár Tamás maga is ír, ezek a szolgáltatók versenyben állnak a hasonló piaci szolgáltatókkal. . Az OECD javaslata nem szolgálja a közgazdasági tisztánlátást. A közgazdasági szempontból komoly elemzésre alkalmatlan fogalmak és elképzelések elfogadásának részben történeti oka is van. A világ országaiban és az OECD-ben is az információs társadalom fogalmát az a nemzetközileg is szerveződött "műszaki fejlesztési" "lobby" kapta fel, amely, miután rábízták az állami, hadiipari számítógép-fejlesztések "koordinálását" és finanszírozását, elszabadult ugyan, de nem volt képes arra, hogy rábírja a nemzetgazdaságok azon józan többségét, akik nem részesültek meg az Internettől, hogy adják fel elveiket és pozícióikat (nem csoda). Így az összes "információs társadalom mutató" máig nem az országok társadalmi, gazdasági mutatói között kapott helyet, hanem az OECD honlapján is eléggé eldugva, a technológiai mutatók között. Az Európai Unióban az információs társadalom ügyeiért felelős igazgatóság létrejöttében szintén a korábbi műszaki fejlesztési igazgatóság játszott döntő szerepet. Ez az "igazgatási szubkultúra" megeremtette a saját közgazdaságtudományát, és a világról azt hiszi, hogy a műszaki fejlesztés mozgatja. Ez a szemlélet nem alkalmas arra, hogy alapján egy társadalmat át lehessen látni, s arra különösen nem, hogy fel lehessen építeni. Véleményem szerint a KSH-nak vissza kellene térnie a tisztánlátást jobban szolgáló az SNA 1993-ban definiált fogalmihoz és módszerekhez, két évtizedes tapasztalataim alapján abból kiindulva lehet - ha egyszer ennek létrejönnek a hatalmi feltételei - a kormányok tisztánlátására alkalmas mérlegeket és szatellit elszámolásokat készíteni, amelyek megmutatják a társadalmak információháztartásának valóban lényeges, makro szintű változásait. Az SNA módosításra - politikai gazdaságtani okokból - valóban lesz szükség, hiszen ami folyik, az tényleg nem az, hogy a gazdaságok és társadalmak helyébe a műszaki fejlődés lép, hanem valóságosan információs társadalmak kialakulása. Feltételezem, hogy előbb-utóbb kialakulnak és megerősödnek olyan érdekcsoportok is, amelyek érdeke a szabványos, de rosszízű számgépjártás helyett egyfajta tudományos a mikro-szinttel összhangban lévő makro-szintű megközelítés.

Az a kérdés, hogy milyen mértékben különül el a szolgáltatási szektortól, részben aligha stratégiai kérdés, részben viszont szemlélet, szándék kérdése. Ha azt a kérdést vizsgáljuk, hogy mennyire különülnek el a hangyák a legyektől, vagy mennyire különültek el a hangyák az összes többi ízeltlábútól, akkor valamilyen olyan ismérvekre, mutatószámokra van szükségünk, amelyek vizsgálata alapján a kérdést megválaszolhatjuk. Ismérvek, mutatószámok nélkül a kérdés egzakt módon nem válaszolható meg. Ezeket azonban sokféleképpen kiválaszthatjuk, például a rovarok morfológiája, génértéke, életmódja vagy más szempontok alapján, és még e szempontok valamelyikét elfogadva is, sokféleképpen. Eredményünk e döntésektől fog függeni és nincs olyan „abszolút objektív” eljárás, amely a hasonló kérdésekre valaha is választ adna, vagy amelyekből a többi levezethető.

19) „Egy újabb generális hatás a globalizáció.” – így Mellár. Szerény ismereteim szerint viszont a globalizáció nem hatás, hatása ugyanis - a magyar nyelvben - valaminek van, nincs hatás ható nélkül. A nap felmelegíti – újabban nagyon is - a Földet. A Nap hat a Földre. A Nap hatása az a Földre, hogy (a Nap) felmelegíti a Földet.. Azonban sem a Nap, sem a Föld nem "hatás" és nem az a hatójától megfosztott általános "felmelegítés" sem. A globalizáció, felfogásom szerint, folyamat, amelynek részei a multinacionális és transznacionális vállalatok térnyerése a gazdasági és politikai életben, a gazdasági egységek akciórádiuszának megnövekedése, a nemzetközi termelési kooperáció térnyerése és mások. Ezeknek külön-külön természetesen vannak hatásai, számosan. A globalizáció maga azonban nem hatás, hanem ható. A mondat maga pedig ismét, sokadszor, arról tanúskodik, hogy szerzőjének gondolatai zavarosak – nemcsak az információstatisztikáról, hanem a világról is.

20) „A globalizációval kapcsolatban a multinacionális cégek jelenléte, minthogy a világkereskedelem több mint 60%-át a „multik” bonyolítják le, igen fontos sajátosság.” – írja Mellár. Figyeljünk: „sajátosság”. Sajátosága, t.i. vélhetően az információs társadalomnak, vagy a történelemnek, vagy a világ országainak, vagy a globalizációnak? Hogyan lehet olyan mondatot publikálni, amelynek még az alánya, az alany birtokosa is homályos? A multi-, (és transz-) nemzeti cégek jelenléte azonban nem a globalizáció sajátosága, hanem lényege, ezek a cégek küzdenek az érdekeiket vámokkal, munkajogi szabályozással, monetáris szabályozással, adók kivetésével sértő kisebb államok – immár léte - ellen. „Végül még egy társuló hatás...” ismét birtokos, ható nélkül.

21) „Az információs ágazat új területeit három olyan részterület alkotja, amelyekről vita folyik nemzetközi fórumokon. Az első a telekommunikációs ipar, a második az információtechnológia ipar, a harmadik pedig az információtartalom-ipar.” folytatja Mellár Tamás. A megállapítással, talán már nem váratlanul ismét bajok vannak. Az információs szektor ugyanis – az európai statisztika szerint – nem ágazat, az ágazat másra lefoglalt terminus. Az információs ágazat új területei tehát egy nem létező gazdasági szektor. Ennél még nagyobb baj, hogy a felsorolt „részterületek”, amelyből az új területek állnak, jórészt egyáltalán nem újak: több, mint fél évszázados múltra tekint vissza a távközlés, műsorszórás, a híres USA távközlési törvényt 1934-ben fogadták el. Az információtechnológia ipar felmérésére az első felmérések az ENSz EGB és a már régóta megszűnt IBI keretében mintegy harminc évvel ezelőtt került sor. Az audiovizuális szolgáltatók – magyarul filmgyárak, no igen, most már video-, és TVfilm-gyárak is – Lumier óta évszázados múltra tekintenek vissza, az információs szolgáltatók pedig, mint a reklám-, és hírügynökségek, és társaik több évszázadosra. Elnök úr, az információs szektor ágazatai és az információgazdaság egyáltalán nem új, maga az első definíció is csaknem negyven éves. Attól, hogy ezeket „információtartalom-ipar”-nak nevezzük, nem lesz forradalom. Nem ettől volt, van információtechnológiai forradalom. A valóban új jelenségekről, Elnök úr, Ön egyáltalán nem szól. Miért?

23) Az a fogalmi rendszer, amelyről Ön azt írja, hogy modus vivendiként működik (sic!) együtt kezeli a multi-, és transznacionális cégek kezében lévő digitális alkatrész-, és eszközgyártást, amelyre az államoknak nincs befolyásuk, a jelenleg a nemzetek és kormányaik hatókörében lévő filmgyártással, és más kulturális termékek gyártásával és a kulturális szolgáltatásokkal. Elnök Úr, az Ön fogalmi rendszeréből kimaradt a kultúra. Számolt-e ennek következményeivel? És hogyan maradhatott ki az Ön által elfogadott rendszerből az oktatás? Hogyan a kutatás, a tudomány, amelynek lapjában ír? Ezek talán nem információs tevékenységek? Ez modus vivendi? Kiknek, kinek? Az információs, információtechnológiai forradalom nem azért az, mert néhány millióan egyre fantasztikusabb termelékenységgel, egyre fantasztikusabb teljesítmény gépeket millióit gyártják, hanem azért, mert e gépeket felhasználva átalakul a társadalom információháztartása. Indított-e valaha a KSH nyilvános szakmai vitát a korábban, egy évtizedig érvényben volt, a világon első, hivatalos, magyar információstatisztikai nomenklátúra megváltoztatásáról, amely nem feledkezett meg a kultúráról és az oktatásról sem? Vajon miért nem? Az a korábbi nomenklátúra Magyarország akkori legjobb közgazdászainak és statisztikusainak bevonásával, nyilvános viták kohójában született, okkal olyannak, amilyen.

Hogy cui prodest? Az ICT szektor tartalmi meghatározása az, amelyből a leginkább kitűnik, hogy kik mozgatják az információs társadalommal kapcsolatos jelenlegi statisztikai – és politikai – tevékenységet. Hogy ez a nomenklátúra mennyire nem alkalmas Magyarországon kormányzati feladatok megfogalmazására és a feladatmegoldás eredményességének követésére, arról az tanúskodik, hogy a feladataival e tekintetben derekasan szembenézni kívánó magyar kormány sem ezt alkalmazza, a magyar „információs társadalom” elképzelések nem csak, sőt nem is elsősorban az ICT szektorra terjednek ki, hanem a tényleges információgazdaságra, mely gazdasági alanyok oly gazdasági tevékenységeinek/szervezeteinek összessége, amelyek valamilyen (formájú digitális vagy nem digitális), rendeltetészerűen információt hordozó terméket, szolgáltatást bocsátanak ki – főtevékenységként, egy másik megfigyelésben fő-, vagy melléktevékenységként. A magyar kormány programja a tényleges információgazdasággal, benne a közigazgatással, a kultúrával, a magyar nyelvvel, és az oktatással foglalkozik, mint ahogy számos más ország kormányának hasonló dokumentumai.

Hogy mi az értéke az OECD standard meghatározásainak arra utal az OECD 2001-ben napvilágot látott összehasonlító tanulmánya, amely már az "egységes" modus vivendi módszertan nyomán kellett készülnön, és amelyet Mellár Tamás 1999-ben még nem láthatott. A 7. oldalon azonban az áll, hogy az alkalmazott az 1998-as általános ICCP definíciót végrehajtható osztályozással tevő legjobbnak tartott legújabb nomenklátúra különbözik minden más korábbi ICT szektor definíciótól, amelyet a tagországokban alkalmaznak, s ezért a számok is különböznek minden ilyen néven korábban közzétett számtól. Idézem a 7. oldalon az információs szolgáltatások meghatározását: "For services industries, the products of a candidate country must be intended to enable the function of information processing and communication by electronic means." Azaz egy ilyen ágazat termékeinek az a rendeltetése, hogy képessé tegyen az információfeldolgozás és kommunikáció funkcióira elektronikus úton. Talán nem véletlenül ismét egy hiányos, ezúttal tárgyatlan mondat, az hiányzik, hogy kit? A feltehetőleg kényszerűségből kihagyott kérdés megválaszolása ugyanis súlyos nehézségekbe ütközik. Kit tegyen tehát képessé, egy természetes személyt, egy gazdasági szervezetet, egy eszközt? A képessé tétel - a

gazdaságstatisztika logikája szerint, feltehetőleg, bár másképp is lehetne - a termék felhasználása során valósul meg. Ha a mondatból elhagyott tárgy eszköz, akkor a meghatározást kielégíti például egy input vagy output adathordozó, egy kábel, ha a termék szolgáltatás, akkor a meghatározást kielégíti például egy szolgáltatáskereskedő. Más a definíció tartalma, ha a mondat kihagyott tárgya természetes személy, és más, ha a mondatból kihagyott tárgy gazdasági szervezet. Akkor nemcsak a kereskedőt kell ideszámítani, hanem a szállítót, raktározót is. Nem kívánom az "Information technology", magyarul szólva információs gépek, berendezések és eszközök jelentőségét kétségbe vonni. Ez azonban csupán egyik csoportja a társadalomban folyó átalakulásokkal kapcsolatos tényezőknek. Az információgazdaság szerkezetének hosszú távú alakulását vizsgálva csaknem minden vizsgált országban azt mutatták ki, hogy két folyamatról van szó, az egyik a társadalmi információ-kibocsátás volumenének növekedése, amely évszázados folyamat, és az információkibocsátás/felhasználás gépesítése, mely ettől jelentős mértékben független. Az emberek, ha ésszerű döntést hoznak a gazdaságban, nem több számítógépet, hanem nagyobb jövedelmet akarnak, és addig akarnak több, jobb számítógépet, ameddig ezek ehhez segítik őket. A műszaki fejlesztési lobby természetesen az eszközök varázsában él. De az "információtechnológia"-t sem érdemes önmagában vizsgálni, csak a befogadó ágazatokban, ahol információt állítanak elő, tárolnak, használnak fel segítségükkel. Az információs gépek mellett vizsgálandók az OECD által elfelejtett, de ugyanúgy a termelési folyamathoz tartozó információs anyagok, a papír, festékek, patronok, floppyk is.

Az OECD tanulmány ugyanezen az oldalon felsorolja az e kritériumnak megfelelő ágazatokat:
5151 Wholesaling of machinery, equipment and supplies (where possible. Member countries were asked to limit this class to include only the wholesaling of ICT goods as shown in Manufacturing component of the definition shown above):
7123 Renting of office machinery and equipment (including computers)
6420 Telecommunications
72 Computer and related activities"

De vajon mennyire információs és kommunikációs tevékenység a hardware-nagykereskedelem? Az ügynöki jellegű nagykereskedelem valóban információs tevékenység, de viszont nemcsak a hardveré. És vajon csak a nagykereskedelem szükséges-e ahhoz, hogy az emberek elektronikus gépekkel munkálkodhassanak? A kiskereskedelemre talán nincs szükség arra, hogy a gépek eljussanak a fogyasztókhoz? Nem számítva azt, hogy ez a szektor nem mérhető, hiszen információs gépeket olyan sokféle kereskedelmi egység forgalmaz, hogy ennek számbavétele meghaladja a statisztika lehetőségeit. Hogy a nagykereskedelemmel valami baj van, azt az OECD tanulmány készítői is érezhették, hiszen mindenféle magyarázat nélkül, a 16. oldalon lévő, az ICT szektor hozzáadott értéke c. ábra számaiból a nagykereskedelmet már kihagyták. És hol vannak a felsorolásból a ma már jórészt elektronikus eszközökre épülő technológiát alkalmazó "audiovizuális-, és tartalomszolgáltatók? Ha az elvi meghatározásba *ezenek* nem férnek bele, akkor hogyan lehetett olyan meghatározást készíteni, hogy ezek sem férnek bele, ha az elvi meghatározásba beleférnek, akkor miért maradtak ki a felsorolásból? Az OECD-Eurostat ideológusainak nem sikerült a távközlést sem helyretenni - besorolták az ICT azaz a technológiai ágazatok közé. Tény viszont, hogy a kábel TV, a hagyományos műsorszórók, az Internet szolgáltatók tartalmat szolgáltatnak: úgy, hogy sokszorosítanak, sokszorosított tartalmat szolgáltatnak. Számos más tartalmi, fogalmi probléma is felmerül. A 6. ábra a "Value added as a share of production in the ICT sector in OECD member countries" címet viseli. De vajon melyik value addedről van itt szó és melyik "Production"-ról. Miért nem az "outputtal vetették egybe? A "value-added-et definiáló SNA ismer termelési mutatókat, de "production"-t, mint mutatót nem. Van ilyen viszont az iparstatisztikában.

Mellár Tamás 1999-ben nem ismerhette még az OECD összehasonlító tanulmányában szereplő számokat sem, amelyek szerint Magyarország az OECD-ben tag legfejlettebb országok között számos mutató szempontjából előkelő - első-ötödik helyezést mondhat magáénak és általában is a táblázatok többségében a "jobbak" között vagyunk. Míg persze a kutatási ráfordítások mutatói tekintetében az utolsó helyek egyikén tanyázunk. De vajon mit ér ez a "helyezés", milyen döntés meghozatalára tudja ezt a magyar kormány felhasználni? És a magyar állampolgár? És mit érnek ezek a mutatók, ha az "ennyire jó" Magyarországon az egy főre jutó reáljövedelem meg sem közelíti azokat az országokét, amelyek e "rangsorokban" valahol mögöttünk maradnak, és a térség országaihoz képest is lemaradó tendenciát mutat? Miért jó nekünk, ha ezen mutatók szerint rangsorolják az országokat az OECD-ben, és kinek jó ez, ha nekünk nem? Mitől lettünk "ennyire jók"? Miért nem említi a tanulmány szövege a magyar mutatók ennyire kiugróan "jó" voltát? Talán nem hiszik el a számokat, vagy maguk sem tartják őket lényegesnek? Például legalábbis feltűnő, hogy a csoportban az Egyesült Államokon, Anglián,

kívül csak Magyarország van. Talán nem foglalkoznak olyan jelentéktelen kis országokkal, mint Magyarország? Legalábbis gyanús, hogy Törökországban a munkaerő 3, Magyarországon több, mint 50%-át foglalkoztatják az "Other ICT services" elnevezésű ágazatcsoportban. Na igen, a magyar adat valamennyi gép-, és alkatrész-kereskedelmi alkalmazottat tartalmazza, az autót, mindenféle műszaki áru kereskedelmében persze sokkal többen dolgoznak, mint az információs gép-, berendezés és eszközkereskedelemben. De akkor ez az ábra egészében is használhatatlan, hiszen a százra normálás a másik két ágazatcsoportot is torzítja. Az ábrát az OECD nagy tudományú statisztikusainak a három különböző tartalmú adatszolgáltatás szerint három részábrába kellett volna bontani. Hogyan lehetnek egy ilyen kedvező munkaerő-, és ágazati szerkezetű országban olyan kedvezőtlenek az Internet-használati, a számítógép-beruházási, a weboldal-publikálási adatok és mit jelent ez együtt? Kérdések, kérdések, kérdések mindenütt.

24) Azt írja Mellár Tamás, hogy „tevékenységi oldalról közelítve kiinduló pontként adódik, hogy mindazokat a tevékenységeket, amelyeket az információval, kommunikációval, elektronikával kapcsolatba lehet hozni, figyelembe kell venni és az információs ágazatba kell sorolni.” Elnök Úr, ezt Ön sem gondolhatja komolyan! Ezt még az SZKFP majd az EKGP legszivárványosabb éveiben sem tűzték ki célul. Legyen tehát például a hardvercsempészet, és a szoftver/audióvizuális kalózkodás része az információs ágazatnak – mellékesen az SNA/ESA irányelveivel szemben? A kapcsolat kétségkívül fennáll, és ezek jelentős illegális és bűnöző „iparágak”. Sorolják az információs ágazatba az ezeket az ügyeket felgöngyölítő rendőri és titkosszolgálati szerveket, vagy tartozzon az információs „ágazatba” a számítástechnika-oktatás? Soroljuk ide a PC házak gyártásához szükséges műanyag, az alaplapokhoz és a kábelekhöz szükséges forrasztó-cín és a rézhuzalok gyártását, az ehhez szükséges, tehát kapcsolatban álló rézgyártást, a rézbányászatot, a rézbánya-gépek gyártóit, az acélipart, a kocszgyártást, és a szénbányászatot? Vagy egy másik oldalról közelítve a témához, soroljuk az információs ágazatba a telefonáló (azt is tevő) egészségügyi, kereskedelmi szervezeteket és az összes háztartást....? Ez már harminc évvel ezelőtt is tarthatatlannak bizonyult, és az információstatisztika fogalmi rendszerének kialakulása során a nyolcvanok évek derekán már fel sem merült. Lám egy újabb meg nem rágott gondolat - amelyről sajnos tudjuk, hogy mint az őspatkány, kórt terjeszt közöttünk, a felületesség, s ettől a tehetetlenség kórját és egy újabb újszülött. Mellár úr, nem kell ahhoz még statisztikusnak sem lenni ahhoz, bárkinek, aki gondolkodik, hogy lássa ennek az elképzelésnek a sületlenségét és képtelenségét. Nem szokta elolvasni, amit ír? Nem tudja már szavait saját szó szerinti értelmükben felfogni?

25) Komolyan érdemes elgondolkodni azon, hogy vajon miért maradt ki ebből az információs társadalomból mindaz, ami a költségvetésben történik. Nos igen, az IT, a távközlési és szórakoztatóipari mamutok egyelőre nem foglalkoznak a költségvetési szervek által jól-rosszul ellátott közfeladatokkal, "csinálják azt mások" - vagy akár ne csinálja senki. A film-, és mozi-iparosok, a kereskedelmi TV-sek számára az állam a horrorral, az erkölcsromboló filmekkel kapcsolatos tiltásai a profit csökkentésére irányuló "felesleges gyámkodás", amelyet "ön szabályozással" javasolnak pótolni. Az állam mint amely információs-társadalom programjaival fellépve a piacuk bővítője, és mint nagy vevő, nos, ez érdekes számukra. Talán a tényleges feladataiktól elriasztott állami tisztviselők egy része is amellet van, hogy az információs szektorból, gazdaságból az állami szervek tevékenysége maradjon ki, hiszen ilyen módon védhetőbbnek vélik e szerveket a piaci konkurenciával szemben. S talán továbbra is láthatatlanok maradnak az országok legnagyobb adatfeldolgozó üzemei, egyes valódi "tudásgyárak".

26) Ezt követő gondolatait a szerző a mély értelmű „A viszonyítás statisztikai alapjai” c. fejezetben teszi közzé. Itt megtudjuk, hogy országokat kíván összevetni, tehát mégsem egy globális vagy régiókból álló világot kíván láttatni. Elsőként az összehasonlítás tárgyai közül az információs infrastruktúrát említi „...mivel e nélkül nem képzelhető el az információrendszer működése.” A nyájas olvasó talán még emlékezik arra, hogy ez a misztikus információrendszer már egyszer felbukkant a szerző gondolatszövedékében, akkor a statisztikai szolgálat működését véltem felfedezni ezen igen szép kifejezés alatt. Vajon mi lehet az, ami nem tud működni mondjuk ha nem hasonlítjuk össze a távbeszélő-sűrűségi adatokat? Egyébként évtizedek óta összehasonlítjuk. Mi nem fog működni, ha nem tudnánk, hogy hány és hány kilowattos gerinc-, és átjátszó-adó működik az országban, és hány mondjuk Hollandiában? Egyébként évtizedek óta összehasonlítjuk. Most persze össze kell hasonlítani a csomagkapcsolt és szélessávú hálózatok adatait is. De vajon milyen rendszer az, ami nem fog működni, ha nem hasonlítanánk össze? Rejtély. A statisztikai szolgálat mindenesetre akkor is működne, ha nem hasonlítaná össze ezeket a számokat. Rosszul működne, de működne. Rejtély.

Az információs társadalom „állami tulajdon + villamosítás képletében” második alapfeltétel a számítógépes ellátottság-, a hardver-, a szoftver birtoklás. Elnökünk itt azt az újszerű megállapítást teszi, hogy Magyarország eléggé elmaradott. Elnök úr, a rendszerváltás előtt sem jártunk az élen, az információs társadalom témája pedig a rendszerváltással együtt a kormányzatban, kommunista huncutságként - a KSH kivételével - évekre megszűnt. Közben a magyar gazdaság a hidegháború elvesztésével - ahogy többen állítják - a világháborúsnál lehet, hogy nagyobb veszteséget szenvedett. Ha nincs igazuk, az tudomásom szerint is bizonyos hogy a magyar tulajdonban lévő nemzeti vagyon ma kisebb, mint tíz évvel ezelőtt, az egy főre jutó GDP tekintetében pedig talán épp elértük a tíz évvel ezelőtti szintet. Mitől ne lenne hát elmaradva? Nem ez a kérdés. Hanem sok kérdés van. Az egyik az, hogy miért nincsenek közzétéve adatok a magyarországi információs infrastruktúra helyzetéről? Miért tesznek közzé ma kevesebb adatot több adatgyűjtésből, mint a korábbi években 1997-ig? Ezek nélkül az olvasóban kétségek ébrednek például akkor is, amikor azt olvassa, hogy az információgazdaságban foglalkoztatottak létszáma az utóbbi években megfelelő növekedést mutat. Minek, kinek megfelelő növekedést, Elnök úr? Mihez képest megfelelő valakinek ez a növekedés – ha már ez a fejezet a viszonyításról szól? Gazdaságunk növekedéséhez, gazdasági fejlettségünkhöz képest, vagy egyszerűen az Ön főítési elvárásaihoz képest?

A fejezetből kétségkívül az a legérdekesebb, mai nincs benne, t.i. hogy amit amivel, azt miért kívánja összehasonlítani. Elnök úr, ez a legfontosabb kérdés.

27) A tényleges összehasonlítás azután megtételek. A skandináv országok persze megelőznek minket, de vajon mi a helyzet, ha figyelembe vesszük az ottani magas jövedelmeket? Lehet, hogy egy belföldön felhasznált GDP dollárra viszonyítva még kedvezőbben is állunk? Lehet, hogy nem Magyarország lakossága nem akar Internetezni, hanem elemi megélhetési gondjai vannak? Elemezni kellene és el kéne mondani az eredményeket az ország népességének, és ami Európára tartozik, azt Európának is. Mert vannak furcsa dolgok: például hogy lehet, hogy Ausztriában az 1000 lakosra vonatkoztatott Internet hozzáférés alacsonyabb, mint Csehországban?

28) De menjünk tovább az információs társadalom építésének receptkönyvében "További alapfeltétel-rendszer a viszonyításhoz az információs közmű és szolgáltatás. Itt elsősorban a kormányzati információs rendszerről van szó, olyan adatbázisokról, regiszterekről, amelyek hivatalosan rendelkezésre állnak; az országos információs központokról, beleértve a könyvtárakat a különféle információs ügynökségeket, a pénzügyi információs rendszerek működtetőit (zsíró és bankkártya hálózatok stb.). Erre a területre vonatkozóan ma még nincs összehasonlítható, értékelhető hazai adat."

Szép. Az első mondatban az ördögös magyar nyelv szabályait egy kicsit nem sikerült követni, kissé összekeveredett két dolog, az információs társadalom alapfeltételei és a viszonyítás, aminek a felsoroltak nem az alapfeltételei, hanem a tárgyai. Ami az információs közműveket illeti, arra már olyan sokféle elképzelés látott napvilágot, hogy jó lett volna legalább néhány szóval vázolni, mit is ért ezen a szerző. "Az" információs szolgáltatás viszont nem kritérium, évtizedek óta folyik, már a szocializmusban, sőt előtte a ma már nem annyira átkos Horthy rendszerben is folyt. Igen érdekes elképzelés a "hivatalosan is rendelkezésre álló" könyvtárak, zsíró és bankkártya rendszerek. Kérdéseim: lehet, hogy a zsíró-, és bankkártya-rendszerek vagy a kormányzati információrendszer - legyen az bármi - jelenleg nem hivatalosan (unofficially) is rendelkezésre állnak? Vajon kinek? Nem kellene erről a rendőrséget vagy a nemzetbiztonsági hivatalt értesíteni? Egyáltalán mit jelent ez a "hivatalosan" kifejezés a magyar jogrendben? Talán hivatalos személyek számára állnak rendelkezésre ezek, amikről szó van, vagy egész egyszerűen nem sikerült lefordítani az angol "public" szót? Hja, állást kellett volna foglalni a köz-, közcélú, közérdekű, nyilvános és más hasonló fogalmakkal kapcsolatban; milyen bonyolult is ez az élet! Így, nem csoda, ha nincs összehasonlítható adat. De megint: egyáltalán mit kell összehasonlítani, mivel és miért? Mondjuk a földhivatali ügyek intézését a zsíróközpont működésével Magyarországon? Hmm, van ennek értelme? Vagy a magyar földhivatalokat az osztrák földhivatalokkal? És ennek van értelme? A saját ügyeiket ma is egy nap alatt elintéző, ezt nyíltan újságban hirdető földhivatali maffiát, amely ugyanakkor egy évtizede fenntartja az országban a földtulajdon ügyében a jogbizonytalanságot, így nem lehet lebuktatni. De az összes önkormányzatnak, és egy sor más állami hivatalnak van ügykezelési, ügyintézési statisztikája - évtizedek óta. Megtudható, hány ügygel, milyen ügygel, mi történt. Meg igaz, hogy fáradtságos munka sorba járni a Szabadalmi Információs Központot és társait, de *ezekről és ezektől* rengeteg adat van, volt már a 80-as évek végén is, és ezek az adatok értékelve évenként napvilágot látnak. Lehet, hogy a KSH mai vezetése nem tud erről? Lám, ide vezet, ha az ember egy jelenleg nem létező, de legalább nem definiált valamit kíván megismerni a valóságos, élő, eleven és működő társadalom helyett.

29) Másrészt, véleményem szerint a kormányzati információs rendszer egészét semmiképp nem lenne szabad általánosan elérhető közműként tekinteni. Nincs kormányzat, amely megbízhatóan működne belső ellenőrzés, felderítés, elhárítás, összekötők és mindazok nélkül, amiket néhány ezer év alatt ilyen célokra kitaláltak és folyamatosan - például az Internetre - kitalálnak. Ezek a kormányzati információs rendszer elválaszthatatlan részei, de nem működhet közműszerűen, és semmi köze sincs a szolgáltató állam frázisához.

30) A foglalkoztatási struktúrára nézve - gondolkozhatunk, hogy hivatalosan vagy nem hivatalosan, de - egyszerűen félrevezetik az olvasót. A szerző azt állítja, hogy erre nincs adat. A széles körben ismert tény azonban az, hogy mind a szektor/gazdaság alkalmazottainak (többféle) létszámára, mind az (ISCO) információs foglalkozásúak lélekszámára vonatkozóan az egyéni tanulmányokon túl 1992-ig a KSH éveken át hivatalos összehasonlítható idősoros adatokat tett közzé, amelyeket a korábban kialakított standard módszertan szerint számított. Feldolgozásra kerültek a háború utáni összes népszámlálás adatai is. Nekem könyvtárosok azt mondták, hogy ezeket az "ezüst könyveket" már rongyosra olvasták - olvassák. Volt nemzetközi összehasonlítás is, az OECD országokkal és Bulgáriával. A KSH ugyanakkor *hivatalosan* mindmáig nem tette közzé az ezzel a módszertannal lehetőség szerint egyeztetett, de már a "rendszerátalakítás" utáni új statisztikai adatgyűjtési rendszerhez illesztett módszertannal az 1992-96 évekre számított adatokat. Hogy is van ez, Elnök úr? Miért kell, nemhogy csak agyonhallgatni, de le is tagadni azt, ami volt, és ami van?

31) „Az oktatási struktúra változásának nyomon követése szintén igen fontos.” Egy ennyire általánosságban mozgó mondattal majdhogynem egyet kellene érteni. De mégis, Elnök úr, az oktatásnak csak a „struktúrája” fontos? Miért pont a struktúrája? Elég tehát az országnak olyan oktatási rendszer, amelyben minden iskola – mondjuk – fel van szerelve minden digitális nyalánksággal, és ezeken magas óraszámban pont azt tanítják, amit kell? Nem számít, hogy hányan részesülnek Magyarországon az ilyen iskolák áldásaiból? Nem számít a magyarországi oktatás célja, például, hogy az ország nemzeti, liberális és roma kulturái között a kölcsönös elpusztítás helyett az oktatás áldásos hatásai révén valamilyen az egész ország számára előnyös együttműködés jöjjön létre? Vagy nem számít az oktatás eredménye, hogy például az oktatás révén felhalmozható szellemi tőke hogyan kamatozik, a beruházás egyáltalán megtérül-e? Elnök úr, Ön ismét ötletszerűen kiragadott divatszavakból épít rosszul hangzó frázisokat. Rosszul hangzanak, mint ahogy rosszul hangzik a következő mondat is: „Jelenleg csak a hagyományos nomenklatúra szerinti statisztikai adatgyűjtés folyik, s így adatokkal nem rendelkezünk.” Lehetséges, hogy már nem folytatják a 70-es évektől a kilencvenes évek elejéig létezett tanfolyami oktatási felvételt? Lehetséges, hogy nem lehet szakok és tantárgyak szerinti kigyűjtéseket képezni a felsőoktatási statisztikából? De ha a hagyományos nomenklatúra szerinti adatgyűjtés nem szolgáltat adatot, akkor miért nem korszerűsítették? Lehetséges, hogy nem korszerűsítették folyamatosan az ehhez szükséges nomenklatúrákat? Vagy most is várják, amíg Luxemburg majd tesz valamit? Le lehet írni az *egész* oktatásstatisztikát?

És milyen vonzó Finnország példája e leírásban! Itt "...átfogó továbbképzési programot indítottak be annak érdekében, hogy jelentős átalakulást kényszerítsenek ki, s adataik azt bizonyítják, hogy ez a törekvés sikeres volt." Nagyon remélem, hogy finn "rokonaiknak" volt annyi eszük, hogy nem pusztán azt tűzték ki célul, hogy az átalakulás jelentős legyen. Még sokan emlékszünk például a szóképes olvasásoktatás okozta jelentős átalakulásra sok-sok magyarországi első osztályban a nyolcvanas évek elején. De miért lett valóban sikeres ez a finn példa? Homályban marad. Talán csak nem a kényszerítés sikeressége a példaértékű?

32) Az információs szektor az OECD és az EUROSTAT által kreált és az elnök által ajánlott definíciójának neveltségessége aztán a 26. oldal alja felé tartva végleg nyilvánvalóvá válik: "Az arányok eléggé imponálóknak tűnnek, mivel az összes foglalkoztatotthoz képest 5,1% az információs szektorban foglalkoztatottak száma." Íme tehát a kicsi, de erős, mint a bors, információs szektor, amelytől minden megváltozik, egy egész szektor, és amelytől ugyanakkor szép, hogy 5,1%. Nos, természetesen értem, hogy ezek az elismerő hangok annak szólnak, hogy a G8 államaiban sem ennél nagyságrenddel több. Értem azt is, hogy ha *ez* csak ennyi, akkor *ehhez az egérkéhez* nem lehetett az információs társadalom definícióját kötni, s lett, ami lett, az információs társadalmat közvetlenül nem megfogható felhasználás-mutatókhoz kötötték. De Önnek, Elnök úr, kedvező helyzetében, hogy visszanyúlhatott a régi magyar vitaanyagokhoz, sok van belőlük, anyanyelvén végigolvasva azokat, fel kellett volna tűnnie, hogy olyan méretű jelenség mértéke, mint a digitális információtechnika és az annak segítségével

megvalósuló információtermelés és felhasználás nem lehet a nemzetgazdaságnak semmilyen mértékegységben sem 5%-a.

33-34) És megint ez a fránya magyar nyelv! Bizony, az export-import mutatókat sem a Magyarországhoz *nagyságrendileg*, hanem *nagyságukat tekintve* legjobban hasonlítható országok eredményeihez hasonlítja.

35) S akkor a 264. oldal közepén elérkezünk a K+F-hez. "Első megközelítésre a dinamikát mutató növekedési arányszám jónak tűnik..." Mellár úr, hallott már olyan statisztikusról, aki nem először a mutatók értékét vizsgálja? Mi az oka annak, hogy Ön a dinamikával kezdi? Mi az oka annak, hogy a Magyar Tudomány olvasóit mérhetetlenül lebecsülve az 1990 és 1999 közötti időszakra nézve nem állal folyó áras ráfordításokat közzétenni? Véleményem szerint meg lehet magyarázni és értelmezni, miért alakultak a magyarországi K+F ráfordítások úgy, ahogy alakultak, de tagadni nem, hogy a rendszerváltás a magyar tudományos kutatásra katasztrofális következményekkel járt. Mellár úr, ebben az időszakban a K+F ráfordítások egy *lecsökkent* GDP 0,7%-ára estek vissza egy jóval *nagyobb* GDP 1,7%-áról! Nincs olyan valódi statisztikus, akinek első látásra ez a növekedési arányszám jónak tűnne. Egy valódi és tisztességes statisztikusnak ugyanis nem ez az első látása - és ilyen táblázatot nem készít.

36-37) "Az információs korszak megjelenése a háztartásokban ugyancsak fontos viszonyítási alap." - olvassuk. Megint nem értem. Először is hogyan "tud" az "információs korszak" megjelenni a háztartásokban? De különösen nem, hogy a megjelenés, ami egy fajta tény, önmagában hogyan válik viszonyítási alappá? Mert a megjelenés ideje, ami persze nem tény, hanem egy - valamilyen skálán mért - időpont például lehetne viszonyítási alap. Azok, amit Mellár Tamás ilyenként idéz, nem az információs korszak *megjelenését*, hanem például *kezdeteit, elejét* jellemezhetik. És megint mit viszonyítunk, mihez és miért? Megint a magyar nyelv, megint a fogalmak!

38) A 4. táblázat címe háztartások információs vagyontárgyakkal és eszközökkel való ellátottságáról ígér számokat. A táblázat tartalmában azonban - ha igazak az alcímek - szerző csak eszközökről mutat be adatokat. A cím önmagában is magyarázatra szorul: az eszközök és vagyontárgyak számviteli értelmű fogalomhasználata a háztartások esetében a szerző merőben újszerű megközelítését tükrözi. Talán ennek az újszerű megközelítésnek egyik eleme az a szemlélet, amely a kommunikációs és informatikai eszközök között a mobiltelefonnal egyenértékű módon nevezi meg az Internetet - ami ugyebár a világháló, sok millió számítógép az őket összekötő hálózatokkal. A szakirodalom itt rendszeresen a *hozzáférést* méri, nem magát az Internetet.

39) A 265. oldali utolsó előtti bekezdés szerint "A lakosság iskolázottabb, és jobb munkaerő-piaci helyzetű rétegeinél gyakoribbak a magasabb színvonalú készülékek." Örömmel tölt el a gondolat, hogy bár olyan kérdésekre nincs válasz, mint hogy mennyivel járult hozzá a magyarországi termelékenység növekedéséhez a számítógépesítés, hogyan növekedett Magyarországon az információ-kibocsátás, hogyan alakult az ország szellemi tőkéje, "tudásvagyon", különösen tulajdonosok szerinti szektorális bontásban, és mekkora ennek a hozama, viszont ismerjük a készülékek valamilyen fajta "színvonal" szerinti megoszlását és a lakosság munkaerő-piaci helyzetét, valamint ezek viszonyát. Igaz, hogy a KSH adatgyűjtési rendszerében ezek forrását nem sikerült megtalálnom. Lehet, hogy ezek az értelmező magyarázó feltételezései?

40) A statisztikai mérés gondjai között Mellár Tamás elsőként azt említi, hogy "...jelenleg nincs elég adat, nincs megfelelő (megint ez a megfelelő; minek, kinek megfelelő, miért?) adatfelvétel..." Szerény véleményem szerint ezek nem a mérés, hanem a nem-mérés gondjai. Bár az OSAP szerint számos olyan adatfajtát mérnek, amelyről azután nem történik tájékoztatás. De ha mégis nem mér, vajon miért nem mér a KSH? A válasz, "jelentős részben a nemzetközi szabályozás hiánya, ..., nincsenek nemzetközi standardok, hogy statisztikailag mit és hogyan is kellene mérni." Már korábban is többször megírtam: a statisztika eszköz: döntés-előkészítés, döntéshozatal eszköze a KSH statisztika a magyar parlament, a magyar kormány, a miniszterek, a magyar választópolgárok számára. Nem lenne szabad arra várni, sőt nem lenne szabad, hogy nemzetközi szabványok írják elő, hogy a magyar szervek és választópolgárok miről, mit, hogyan döntenek. A nemzetközi statisztikai szabványok az Unió, a WTO, a Világbank, a multinacionális és transznacionális beruházók és más hasonló szervezetek hatáskörében sőt sokszor ezeken túl, érdekkörében felmerülő döntésekkel, az ezek megalapozásához szükséges statisztikákkal kapcsolatosak. Ismét, sokadszorra: a magyar kormány intézkedéseinek megalapozásához - egy Sulinet-szerű vagy egy olcsó PC vásárláshoz támogatást nyújtó, vagy roma-felzárkóztató program megtervezéséhez, a számítógépes írástudatlanság (mi is az?) felszámolásának előkészítéséhez a magyar

iskolákban, közigazgatásban, közszolgálatoknál, s sok más hasonló intézkedés előkészítéséhez, azok hatásának vizsgálatához nincs szükség nemzetközi módszertanra. Olvassuk Fényes Eleket és gondoljunk rá: A magyar statisztikai szolgálatnak elsősorban a magyar kormányt, a magyarokat kell szolgálnia, és a KSH-nak elsősorban az ilyen számokat kell elkészíteni. S egyáltalán nem bizonyos, hogy a magyar statisztikai szolgálatnak létszükséglete a *minél szélesebb* körben való összehasonlítás. Feltételezem, hogy Magyarország népessége és különböző állami döntéshozói számára nem igazán fontos, hogy a magyar adatokat rendszeresen a tálibok Afganisztánja, a gyarmatosítást és modernizációt eddig jórészt kikerült Thaiföld, az óceáni Fidzsi szigetek, a XX. század eleji emberevők Pápua Új-Guineája vagy az éhhalállal küzdő sivatagi Csád adataival vesse össze. A minél szélesebb körben való összehasonlítás a világméreteken játszó Világbank, a nagyhatalmak érdeke és játékterülete – és az ezzel foglalkozó kutatóké.

41) No és, kedves Elnök úr, mivel magyarázza azt, hogy amikor még sokkal kevesebb, sőt semmilyen nemzetközi statisztikai standard sem volt információs társadalom ügyben, akkor Önök olyan sok adatot készítettek és tettek közzé?

42) Az, hogy a világhálón korlátozott mértékben lennének található adatok az információs gépek alkalmazásáról, hatásairól, immár a múlté.

43-44) Mellár Tamás a 266. oldalon a mérés gondjairól ír. Azt ugyan nem határozza meg, minek a méréséről értekezik és miért, kinek akar mérni, figyelmét valószínűleg leköti, hogy nem tudja, input, vagy output oldalról közelítsen. Azt állítja, hogy input oldalról nincsenek megfelelő költségtényezők, (hogy mit is lehetne teljesítményként figyelembe venni), és az output oldalon sem tudunk stabil mércét állítani, mert többnyire nem, tiszta piaci körülmények között és más tevékenységektől kevéssé leválaszthatóan értékelhetőek ezek a termékek és szolgáltatások.

De kedves Elnök Úr, ezeket az „elvi” nehézségeket a KSH egyszer már megoldotta, a KSH szakmai testületei ezekről állást foglaltak, azok a KSH Irattárában, részben a Statisztikai Szemlében olvashatók. A KSH egyszer már kitűzte maga elé azt a célt, hogy létrehozza az információstatisztikai rendszert és a kitűzött célt néhány év alatt el is érte. Idézem a Statisztikai Szemle 1986. évi számából a célokat vezérszavakban: nemzeti számlákba integrálni, gazdaság-és társadalomstatisztikai források egyesítése, output-nómenklátúra kiegészítése a meglévő felvételekre, költségvetési szervekre is, nem a technika megfigyelése, hanem a digitális és nem digitális médiumon lévő információé, mert a Hivatal két folyamatot mutatott ki, az egyik az információ-javak kibocsátásnak növekedése és részesedésének növekedése a kibocsátásból, a másik a digitális gazdaság térnyerése. Az információs társadalom mai zsummalisztái úgy képzelik, hogy csak a "digitális információ", pláne az Internet a tudás hordozója. Azért mi emberek is hordozunk fejünkben és testünkben valamennyi tudást, és mint Tamás Pál egy régi írásában kimutatta, már a régi görögök is. A sanda hátsó szándékkal készült tanulmányok közül van olyan, amely – miután elfeledkezve a rádió-, és TRV-adások tömegkommunikációs jellegéről – hogy az Internet jelentőségét bizonyítsa, számvetésében minden adást csupán egyetlen példányban vesz figyelembe. Ezt a rendszert az akkori KSH és a minisztériumok akkori statisztikai szervei azért hozták létre, hogy beavatkozásra alkalmas, reális képet kapjanak mindkét folyamatról. Az OECD akkori illetékese akkor, 1993-ban erről hivatalos levelében elismeréssel nyilatkozott.

A magyar kísérlet olyan jól sikerült, hogy akkoriban a finnek és az EUROSTAT is komolyan elemazték. Miért nem olvassa el, kedves Elnök úr, miért nem beszél róla? Nos, igaz: az egy évtizeddel előbbi statisztikai rendszer e feladat megoldására alkalmasabb volt, mint a mai, eurokonform, amelyben például az egyre nagyobb távközlés már csupán egyetlen ágazat.

Mellékesen szólva: nem különös-e, hogy miközben nemzetközi berkekben, állítólag, a távközlés és infokommunikáció egyre fontosabbá válik, a számbavételre szolgáló *európai* nómenklátúra egyre kevesebb elemből áll? Elnök Úr, mi lehet ennek az oka? Nincsenek a távközlési vagy Internetes cégeknek statisztikái? Dehogy nincsenek, Dunát, sőt Rajnát lehetne velük rekeszteni, mindenről vannak. Van az ITU-nak is statisztikája. Persze ha a távközlés belső szerkezetéről semmilyen adatot nem gyűjtenek, abból aztán nem lesz okvetetlenkedő beleszólás az amúgy is legyengült nemzetállamoktól amúgy is függetlenné tett szabályozó hatóságok részéről. No abból aztán nem lehet baj. De így jár az ember, ha nem maga akarja megoldani a problémákat, hanem azt a nagy nyugati KGST-re bizza, sőt, ha még saját problémáiról is onnan értesül.

A KSH tehát a célt akkor nemcsak kitűzte, hanem meg is valósította. Megjelentek az információgazdaságnak szentelt kiadványok, a rendszerváltás idejére pedig elkészültek Magyarország információmérlegei, sőt a téma előkelő helyen bekerült a távlati tervezésbe is.

Igaz, az akkori világban elképzelhetetlen lett volna az, hogy információs társadalmat *csak fogyasztása alapján* minősítsék információsnak, hiszen a káderek józan paraszti eszükkel azonnal megkérdezték volna: mire való csak, vagy elsősorban a *felhasznált* számítógépeket, gépórákat, költségeket mérni? Ha a számítógép elsősorban munkahelyi és otthoni *termelő/munkaeszköz*, akkor azt kell mérni elsősorban, hogy mennyiben járul hozzá a kibocsátáshoz. Nem jó és nem kell nekünk olyan számítógép, amelyik felesleges, vagy káros, túl drága nekünk, stb. hiszen ilyenek is voltak/vannak/lehetnek – szólt volna a józan paraszti verdikt. Az EU bölcs politikusai persze nem így gondolkodnak: ők információs társadalmat akarnak *létrehozni*.

45-46) "Újabb problémát jelent, hogy a globalizálódó kapcsolatok következményeként nehéz egy olyan világban megfelelő külkereskedelmi statisztikát produkálni, ahol a világkereskedelmet a multinacionális cégek dominálják." - így az Elnök. "A globalizálódó kapcsolatok" - megint egy általánosság. Pedig milyen érdekes is ez valójában. Az anyacégek és leányaik, érdekeltségeik közötti kapcsolatok, a cégek feletti befolyás-, és hatalomgyakorlás ezernyi módzata és mennyivel világosabban ír erről akár az SNA! Viszont a tény - szerintem - mégiscsak az, hogy nem a globalizálódó, azaz az egész Földre kiterjedő vállalaton belüli, vállalatközi, vállalat-államközi és államközi kapcsolatok az okai annak, hogy a KSH nem tud jó statisztikát készíteni, hanem például az,

- a multi-, és transznacionális vállalatok élve kapcsolatrendszerükkel olyan pénzügyi-, és számviteli szabályozást járnak ki a törvényhozásban, amely őket nem kötelezi a Magyarország és kormánya számára jelentős mutatók adatháttérének kidolgozására,
- az országhatárt átlépő fizetési megbízások megfigyelése fellazult,
- a vámellenőrzés meglazult
- a szerzői jog hivatalos statisztikai megfigyelési rendjét, amikor ez még sokkal kevésbé volt jelentős, nem dolgozták ki,
- a Hivatal a nemzetállam elhalását hirdető és más bénító ideológiák és támadások hatása alatt elbátortalanodott.

Véleményem szerint éppen az informatikai alapú számviteli rendszerek segítségével - a még adóként megkövetelhető többletráfordításokat meg nem haladó összegekért sok ma hiányzó adatot az adatszolgáltatóknál elő lehetne állítani majd be lehetne szerezni.

47) „Felmerül a kérdés, ...vajon hogy kell érteni a folyó fizetési mérlegekben a technikai szolgáltatásokat, amelynek mutatója (sic!) 1996. végén Magyarországon egyik pillanatról a másikra megugrott, majd a következő években szinte folyamatosan nagy és növekvő összeget mutatott. A technikai és kulturális szolgáltatások éves passzívuma 1996-ban 8 millió, 1997-ben 383 millió, 1998-ban 648 millió, 1999-ben 677 millió euró volt.” Kérdés valóban felmerül. Számomra például az, hogy miért nem tesz valamit a KSH?. A nemzetközi statisztikai életben profik mozognak, akik éppen ezért tökéletesen tisztában vannak azzal, hogy a fizetési mérleg-statisztika csak arra jó, hogy a kormányok, az országok helyzetéről adjanak számot, és nem a kormányok részére a fizetéseket eredményező gazdasági folyamatokról. Ha tisztában vannak, és a statisztika javítására mégsem tettek hatásos lépéseket, akkor felmerül a gyanú, hogy valamely érdekek képviselőjében nem is akarnak A KSH természetesen egyedül nem képes a Világbank, az OECD és a globalizációban érdekelt nagyhatalmak ellenében az éppen a valós folyamatok a kormányok előtti elkendőzésére kialakított beszámolási rendszer megváltoztatására. Képes viszont fáradságos aprómunkával közvetett adatokból, kutatásokból, egyszeri elemzésekből és más módon feltárni a valóságot – ha akarja. Képes a nemzetközi statisztikai szervezetekben Magyarországgal, a magyar kormánnyal azonos érdekű felekkel összefogva akciókat indítani. Ehhez szakértelemre, találékonyságra és elszántságra van szükség. Szakértelemre, amely szabatosan fogalmaz és például nem „technikai szolgáltatások mutatójáról” ír (egyébként, ha már, miért is nem műszaki?). Annak a statisztikusnak azonban, aki nem tud mást tenni, mint panaszkodni és tanácsatlanságot mutatni, nincs vezető helye a magyar állam szolgálatában.

48) Miután a "kulturális szolgáltatások", értsd például filmes, zömében bűn-, erőszak-, és szexözön importját jelenleg semmi sem akadályozza, a negatívum számottevő. Miért nem foglalkoznak, kedves Mellár úr, munkatársai oknyomozó elemzésekben azzal, hogy milyen következményei vannak/lesznek annak, hogy az átlagos magyar állampolgár naponta mintegy négy órát tölt zömében ilyenek nézésével,

és miért nem munkálnak ki statisztikai alternatívákat egy másfajta magyar információs társadalom elképzeléséhez? Tudom, ez nem feladatuk.

49-53) Az ezt követő fejezet címe: "Gazdasági (piaci), lakossági (állampolgári és kormányzati (államigazgatási) statisztikai igények". A fejezet egy lendületes frázissal indul: "A jövő építése során mindenképpen figyelemmel kell lennünk az információ felértékelődéséből és piacosodásából következő összefüggésekre." Tudomásom szerint ugyanis soha senki nem tudta és nem is akarta be bizonyítani azt, hogy "az" információ felértékelődik. Gondoljunk csak bele: ehhez a vállalkozáshoz világszerte számba kellene venni mindenfajta információs terméket és szolgáltatást, meg kellene határozni fajlagos, pl. egy megabájtra, egy kötetre, egy tonna papírra jutó értékét, egy óra műsoridőre vetített valamelyik árát, ezekből súlyozott átlagot kellene képezni, majd mindezt megismételni éveken keresztül, hogy biztos tendenciát lehessen mérni. Heroikus munka. Furcsa módon Magyarországon, a hetvenes-nyolcvanas években - amikor e sorok írója ezt közelítőleg megmérte - ezzel éppen ellentétes tendencia volt megfigyelhető: a fogyasztás eltolódott az olcsóbb tömegkommunikációs információ irányába. Hasonló mondható el a piacosodásról. Bizony, egyáltalán nem bizonyos, hogy a kibocsátott információ egyre nagyobb része a piaci szektorból származik. Egyrészt ezt sem mérte meg soha, senki. Az ezzel kapcsolatos nehézségek számosan vannak. Másrészt igaz ugyan, hogy a piaci kibocsátók egyre több területet hódítanak el a költségvetési és non-profit kibocsátóktól, de ezek egyre újabb és újabb szolgáltatásokkal jelennek meg. .

54) Az ezt követő sorokban Mellár Tamás a KSH felelősségének nagyságát érzékelteti, a szakszerűségről és a külső ellenőrzésről ír, e soroknak azonban az információs társadalomhoz és annak statisztikájához nincs sok köze.

55-58) A 268. oldali második bekezdés világosan mutatja, hogy mennyire nem igazodik el a KSH elnöke a KSH alaptevékenységeinek szervezésében., nincs határozott elképzelése a KSH alaptevékenységeinek szerepéről és jelentőségéről a magyar államban. Itt azt tárgyalja, hogy „a statisztikai adatszolgáltatás mennyire piacosítható”. Már a téma megfogalmazása is legalább kétértelmű, a továbbiakból persze kiderül, hogy nem az adatszolgáltatók adatszolgáltatásának piacosításáról, valamilyen, az adatszolgáltatók részére fizetendő adatszolgáltatói díj fizetéséről van szó, hanem a KSH tevékenységének kiváltásáról piaci információs szolgáltatókkal. „Ha az információ központi jelentőségű, új és újabb információs ügynökségek jelennek meg, amelyek információk termelésével és szolgáltatásával foglalkoznak, akkor talán ezt az állami funkciót is le lehetne adni.” Elnök Úr, bevallom, nem értem, hogy mit akar azzal mondani, hogy „az információ” és „központi jelentőségű”. Milyen információról beszél? Az egyedi statisztikai, vagy az országos és területi aggregált statisztikai adatokról, a központi közigazgatás, az országgyűlés által felhasznált adatokról, a közigazgatásban termelő vagy felhasznált adatokról, a közérdekű adatokról, valamennyi adatról, egyáltalán Ön hogyan határozza meg az adatot és az információt? S mit értsen azon az ekkor már nem nagyon nyájas olvasó, hogy „központi jelentőség”. Az „-i” képző alapjelentése szerint valamiből/től/ről származót jelent. A központból/től származó jelentőségről beszél, egy jelentőségről a központ, valamilyen a központ számára? Kinek számára áll fenn ez a központi jelentőség és miért? Milyen ügynökségekről ír, piaci, vagy kormányzervekről, vagy piacnak álcázott kormányzervekről, nemzetközi szervek piaci vagy nem piaci ügynökségeiről vagy nemzetközi szerveknek álcázott ügynökségeiről? Miért következik bármelyik variánsból, hogy a KSH-nak bármit is le kellene adnia? Elnök Úr, miről szól Ön?

Az ezt követő sorok számomra érdektelenek. Egy valamelyest is függetlenségre törekvő államnak szüksége van ezen állam részét képező statisztikai hivatalra és más adatgyűjtő szervezetekre, ez számomra olyan evidencia, amit 2000-ben nem kell sem bizonyítani, sem bizonygatni..

59) „...a statisztikai alapadat-szolgáltatás, a statisztikai bázisadatok az alapellátás vagy az országos információrendszer működtetése szintjén (ahogy ez a statisztikai törvényben is megfogalmazódik) tipikusan a közjavak körébe tartozók. Közjavak abban az értelemben, hogy egyfelől nem lehet korlátozni a hozzáférést, másfelől pedig az, hogy egységnyi pótlólagos kínálat előállításának a határkölsége nulla.” – írja tovább Mellár Tamás a közgazdaságtudományok kandidátusa.

De hogy is van ez a valóságban? Egyrészt a költségvetés intézményfinanszírozásos rendszerben megfinanszírozza a KSH valamely alapfunkcióit. Másrészt a költségvetés feladatfinanszírozásos rendszerben esetenként külön költséghelyen megfinanszírozza az OSAP keretébe tartozó adatgyűjtéseket, illetve a népszámlálás, végrehajtását. Az adatgyűjtésekhez a KSH valamilyen alapszintű tájékoztatást is

ígér, sokszor körvonalazatlan formában és sokkal kevesebbet, mint az lehetséges lenne. Emiatt például a számos távközlési adat elemzése vagy nem történik meg, vagy nem kerül nyilvánosságra. Mindez érthető a krónikus túlterheltség légkörében dolgozó apparátus részéről.

Mi a helyzet azonban a statisztikai alapadat-szolgáltatással? Az aggregált statisztikai alapadatok a KSH egyes nyomtatott és elektronikus kiadványaiban látnak napvilágot. Ezek egy része nyilvános, sőt a piacihoz közeli áron könyvárusi forgalomba kerül, más részük azonban, a népesség-előreszámítások, egyes nemzetgazdasági elszámolások és számos más adat minősített, vagy egyszerűen nem adják ki. A statisztikai alapadatokhoz való korlátozást nemcsak hogy nem lehet korlátozni, hanem azt korlátozzák is. Az információgazdaságra vonatkozó nemzetgazdasági szint adatok például 1994-1995-re elkészültek, azokat azonban a KSH nem tette közzé, sőt az elkészült, szolgálati vagy államtitkot nem tartalmazó adatok kiadását is megtagadta.

Hogyan állunk a pótlólagos kínálat előállításának költségével? A felhasználó nem valamilyen absztrakt adatot fogyaszt illetve használ fel, hanem az Évkönyv egy példányát olvassa, CD-jét (egy példányt) olvassa, vagy menti el, a KSH szerveréről adatot tölt át. Ehhez azonban Évkönyv, CD vagy áttöltött jelpéldányokra van szüksége, amelyek minden példányának van költsége. Ezért tehát felületes megállapítás, hogy „a” KSH „alapadatai” közjavak lennének. Mindezekért érthető, hogy a települési alapadatokat tartalmazó adatbázist, sőt a gazdálkodó szervezetek jegyzékét is a KSH a piaci árhoz közeli áron CD-n forgalmazza, a KSH adatbázisokhoz való hozzáférésért pedig előfizetési díjat kell fizetni. Még a leginkább közjóságra emlékeztető elektronikus adatbázis szolgáltatás sem közjóság, ha a kereslet emelkedik, a megnövekedő várakozási idők miatt nagyobb szerverre van szükség.

Kétségtelen, hogy a KSH-nak a jelenleginél sokkal jobban kellene tájékoztatnia az állampolgárokat az ország helyzetéről, meg kellene könnyítenie azt, hogy a népesség a választásokat megelőzően de időközben is tárgyyszerű képet kapjon az ország helyzetéről, folyamatairól. Ez azonban a népesség igen széles köréhez eljutó adatszolgáltatás, elemzés közszolgáltatás lenne, valahogyan úgy, ahogy a Kormány az elmúlt évben minden családba eljuttatta tájékoztató anyagát. Ez a nyomtatott kiadványt felhasználó közszolgáltatás azonban közgazdasági értelemben nem lenne közjóság. Közjóság akkor lenne, ha a KSH műsorszóró szolgáltató lenne. Az ország teljes területét besugárzó állomás valóban közjóságot állít elő és forgalmaz, egy újabb rádióhallgató bekapcsolódásához ma Magyarországon valóban nincs szükség többletköltségre, sem a szolgáltatást nyújtó, sem a felhasználó részéről. A közszolgáltatók, közművek, (public utilities), közjavak, díjmentes szolgáltatás fogalmát különféle szerzők különféleképpen határozzák meg, ez azonban nem adhat felmentés e fogalmak félrevezető használatára, különösen nem a KSH elnöke részéről. Tény, hogy a KSH-nak és általában a költségvetési szervezeteknek nem érdekük tevékenységük részletes feltárása és költségvetési feladatként történő szabatos meghatározása. A KSH azonban akkor áll feladata magaslatán, ha hozzájárul ahhoz, hogy a költségvetési szervezetek tevékenysége a szükséges mértékben átláthatóvá váljon.

60) Amikor az olvasó e fejezet végére ér, sajnálattal állapítja meg, hogy ugyan sok mindenről sok szó esett e fejezetben, de arról, amit a címe ígért csaknem semmi.

61-62) Az „Elemzés és előrejelzés” c. fejezetet a szerző azzal kezdi, hogy megállapítja: „Az új célokkal kapcsolatos dilemmák tekintetében hangsúlyozni szükséges, hogy a statisztikai hivatalok működésében éppen a globalizáció következtében egyre jelentősebb lesz a nemzetközi szabványok szerepe. Sokszor érezzük, hogy determinált pályán mozgunk, hiszen az EUROSTAT és az ENSZ Statisztikai Bizottsága határozataiban vagy finomabb megfogalmazással ajánlásaiban előírja számunkra, milyen módszertan szerint, milyen adatokat és hogyan kell előállítanunk, s a kulcsszó az összehasonlíthatóság.”

Itt álljunk meg, és vegyük szemügyre a helyzetet. Van egy szuverén ország, annak egy kormányhivatala, amelyiknek saját elnöke szerint előírják, hogy mit és hogyan vizsgáljon és aki efelett igen sajnálkozik. Mindjárt eljáróban állapítsuk meg továbbá, hogy az a statisztika, amelynek az egyetlen kulcsszava az összehasonlíthatóság, rossz statisztika. A statisztika eszköz, tájékozódásra, döntések előkészítésére és meghozatalára, a statisztika hasznossága, funkcionalitása a legfontosabb. A gépkocsivezetőt vezetés közben elsősorban az ő kocsija előtti és melletti forgalom érdekli, nem az M0-ás átlagos forgalmi helyzete – mondjuk a nyári hónapok átlagában.. A magyar társadalom legfontosabb gondja ma egyáltalán nem az, hogy kevés a PC, hanem az, hogy a hazai bérek, a termőföldárak az egész a rendszerváltás időszakában ebek harmincadjára jutott gazdaság el van torzítva, a háztartások jövedelme mesterségesen alacsony szinten van. Ennek a következménye, hogy a népesség erején felül robotol, nem művelődik, és persze nincs pénze - többek között - PC-re és Internetre (sem). Ezekre

természetesen soha nem derül fény a brüsszeli információs társadalom statisztikákból: nem úgy tervezték őket, hiszen Brüsszelnek nincsenek kötelezettségei a kialakult helyzet megváltoztatására, sőt ez talán érdekeivel sem egyezik. Az információs társadalom statisztika azért is alakul olyan kinkeservesen, mert Brüsszelnek nem voltak olyan funkciói, amelyekhez információs társadalomra vagy információs társadalom statisztikára szükség lett volna. A témát a „műszaki fejlesztési lobby” kezdte felfűjni akkorára, amekkorára mára sikerült. Kár érte. Az új termelési mód egy esély lehetett volna az európai országoknak, mint Szingapúrnak, hogy nagyot lépjen egy fenntartható és emberibb társadalom felé.

Vajon mi a viszonya ma a KSH-nak az EUROSTAT-hoz? Szabad-e még a KSH-nak az EUROSTAT-tal szemben a magyar törvényhozás és kormányzervek döntéseit előkészítő – nem harmonizált – új adatgyűjtéseket is terveznie? Meg lehet-e tiltani általában is a KSH-nak, hogy Brüsszel igényein túl a kifejezetten csak magyar adatigényeket kielégítő adatokat is szolgáltatson. Ismereteim szerint erre Brüsszelnek nincs és nem is lesz hatalma. Miért gondolja mégis a KSH elnöke, hogy csak a brüsszeli szabvány szerint kell adatokat gyártania? Fél, igazodni akar? Valamikor a 70-es és 80-as években ennek az országnak volt egy statisztikai hivatala, amelynek valamennyi elnökének volt bátorsága a KGST szabvánnyal, és az ideológiával szemben a nyugati szabványhoz hasonló nemzetgazdasági elszámolásokat is készíttetni. Lehet, hogy Brüsszelnek nagyobb a hatalma ma Magyarországon, mint egykoron Moszkvának volt? Nem hiszem. Ha mégis, akkor itt a teendő.

Másrészt, ha most még szabad is, akkor képes lesz-e arra, hogy ezt a helyzetét fenntartsa, vagy lassan átalakul olyan, az egykori megyei igazgatóságokra emlékeztető szervre, melyek az adatokat a Központ utasításaink megfelelően összegyűjtötték, de azok összesítése kizárólag a Központban készült el és a megyék csak jóval a Központot követően jutottak hozzá saját adataikhoz. Eerre különösen akkor van esély, ha a KSH vezetői dezorientáltak. Mindenesetre, ha a centralizáció veszélye fenyeget, akkor a hazai érdekeltekre támaszkodva haladéktalanul meg kell teremteni egy új, kifejezetten a magyarországi érdekek megfogalmazásához és képviseléséhez szükséges adatigényeket kielégítő statisztika szervezeti és működési feltételeit, akár a közigazgatás szívében, peremterületén, vagy azon kívül.

Az e-Europe+, az a dokumentum, amelyet az Európai Unió a csatlakozásra váró országok "képviselőivel" egy bizottsági munka keretében dolgozott ki és számomra bizonytalan joghatálya van, e joghatálytól függően radikálisan megváltoztatta a helyzetet. Bizony, a hatalmi vákuumot hamar be szokták tölteni. Amíg Mellár Tamás és munkatársai azon siránkoztak, hogy nincsenek nemzetközi szabványok, hát gyorsan lett nekik, sajnos nekünk is egy "monitoring és benchmarking" rendszer []. A monitor ugyebár ágyúzásadot is jelent, és az anyagot olvasva az embernek még a diplomácia jut eszébe. Az uniós országok ugyanis "meggyőzték" a csatlakozni kívánó országokat, hogy a csatlakozás időtartamára fogadják el az anyagban leírt célokat és előírják a csatlakozni kívánó országoknak, hogy alkalmazzák az anyagban előírt "tervmutatókat". Hasonló mutatókat az uniós országok önmaguk számára nem írtak elő, mert "...". Az anyag szerkezete tükrözi az Unió diktátori pozícióját: A csatlakozni kívánó országok által elérendő célok mellett táblázatban, megszámozva ott sorakoznak a célok elérésének, megközelítésének mérésére alkalmas mutatószámok.. Nosza Magyarország, ugorj, nosza Mellár Tamás ugorjatok, ezt akartátok, nem?!

Az adott helyzetben azt kell vizsgálni, hogy ezek a célok egészükben mennyire esnek egybe a magyar kormány céljaival, "nem viszik-e félre", és ha igen, mennyire a magyar kormány cselekvését, és nincsenek-e olyan a célok között olyanok, amelyek ellentétesek Magyarország érdekeivel.

Azt lehet mondani, hogy az anyagban magyar szempontból nem súlyponti kérdéseket neveztek ki annak. Ilyenek: a PC, az Internet-hozzáférés sűrűség növelése (a gyártók érdeke), a biztonságos szerverek létesítésének kötelezettsége . Magyarország érdekeit véleményem szerint súlyosan sérti az uniós adatbázisok használatának kötelező előnyben részesítésére vonatkozó célkitűzés. Nos, visszajövően a szocialista országok számítástechnikai együttműködése? Ez sérti az országnak a nemzeti adatbázisai fejlesztéséhez fűződő alapvető érdekeit. Mint Páskándi nyilatkozta többször is: "Ennek az országnak minden szellemi értékével együtt fel kell költöznie az Internetre..." Súlyosan sérti a magyar nemzet érdekeit a többnyelvűsre való törekvés előírása. Egyszerűen a magyar fogyasztó nem magyar nyelvű információfogyasztásának minden bitje csökkenti a magyar nyelv esélyeit. A magyar érdekeket azonban legsúlyosabban a benne megfogalmazott inkorrekt biankó felhatalmazás sérti.

Másrészt, van-e kapacitása a KSH-nak arra, hogy a harmonizált és Brüsszel nézőpontját tükröző adatgyűjtéseken túl saját külön érdekeinknek – mert olyanok is vannak - megfelelő statisztikát készítsen, és ha nincs, miért nincs? Az ezt lehetővé tevő legfeljebb néhány milliárdos összeg aligha ne lenne biztosítható. Ha nincs, mint ahogy a cikk szerint nincs, akkor tehát a KSH vezetése valószínűleg nem tárta fel elegendő mélységben ezeket a problémákat a Kormánynak. Ez a cikk arról tanúskodik, hogy a KSH-ban jelenleg alkalmanként nem egy a Magyar Köztársaságnak, a magyar nemzetnek elkötelezett, stratégiai gondolkodásra képes és lényeglátó vezető statisztikusgárda a hangadó, amelynek tagjai a kulcskérdéseket hazai szemszögből akár csak fel is vetnék, kellő szilárdsággal az azok megoldásához szükséges eszközöket előteremténék és a magyar kormány és más hazai adatfelhasználók számára itthon használható adatokat készítenének. Egy nem a témába vágó példa: A KSH az 1998-as évre 2000-ben elfelejtette közzétenni a budapesti háztartásstatisztikai adatokat, ehelyett közzétette a központi régió adatait, amiből a budapesti adatokat nem lehet kiszámítani, még megbecsülni is nehezen. A régiós adatokra általában Brüsszelnak van szüksége és a Brüsszel által finanszírozott most felálló határokon túlnyúló régiós apparátusoknak. Mindenki másnak - Magyarországon - nem a budapesti régióra vonatkozó, hanem budapesti adatokra van szüksége. A magyar szerveknek, a Brüsszellel szemben, mint a XVIII. században, természetes ellensúlyt képező talpalatnyi föld, a megyék adatszolgáltatásának fenntartása és fejlesztése egyenesen fontos kérdés lenne.

63) „Az (hazai D.I. kieg.) igények nagyon sok esetben nem találkoznak a nemzetközi szabványokkal, ebből következő dilemma, hogy miképp tudjuk összeegyeztetni és kielégíteni a kétféle elvárást.” – írja az Elnök. Szerény elképzelésem szerint egyáltalán nem biztos, hogy össze lehet ezeket egyeztetni, viszont - egy állandóan egy "hatalmi térben" mozgó állami hivatalnok számára talán meglepő módon - nem is az egyeztetés a lényeges, hanem a minél maradéktalanabb kielégítése az igényeknek. Ha az igényeket nem lehet, vagy nem érdemes összeegyeztetni, akkor két nomenklatúrát, két adatgyűjtést, két mintát kell bevezetni, s ha ez sem lehetséges, akkor a KSH-nak, lévén magyar kormány szerv, általában a hazai igények kielégítését kell szem előtt tartania.

64) Teljességgel elfogadhatatlan hogy az állampolgárok tájékoztatási igényeire (helyesen „állampolgárok tájékoztatói igényének kielégítésére”, vagy az „állampolgárok tájékoztatására”) sok esetben kevés idő és még kevesebb pénz jut. Az Unióban az ország fennmaradásának kulcskérdése, hogy polgárai mennyire lesznek képesek saját helyükön tájékozott döntéseket hozni és az ország felelős gazdáiként viselkedni.

65) Még a 269. oldalon Mellár Tamás arról ír, hogy „el kellene gondolkozni” azon, hogy olyan típusú árindex számításokat is „beiktassunk”, amelyek ... a különböző társadalmi rétegek helyzetét mutatják.” Kedves Mellár Tamás, kinek kellene ezen elgondolkoznia? Egyáltalán ezen kell-e elgondolkozni, sőt elgondolkozni kell-e, vagy inkább végre cselekedni. Ön is azt írja, hogy „beiktassunk”, tehát Ön is tudja, hogy bizony a KSH-nak kellett volna, már régen, ezt megvalósítania.

66) A következő bekezdésekben Mellár Tamás bátortalan gondolatainak ad hangot az elemzés és előrejelzés problematikájáról. Számára egyedül az egyértelmű, hogy a KSH nem készíthet gazdaságpolitikai elemzést és előrejelzést. Kedves Elnök Úr, ne ringassa magát és munkatársait abban a hitben, hogy bármi, ami a KSH-ban elkészülő országos elemzés, vagy adat, annak ne lenne bel-, és vagy külpolitikai hatása és jelentősége. Bizony, ha csak nem arról óhajt adatot készíteni, hogy az ország pingvinállományának egyedei átlagosan hányszor ugrottak a vízbe északi és hányszor déli irányba, bármi befolyásolni fogja az állampolgárok értékítéletét a kormányzat tevékenységéről. A KSH közvetlen politikumtól való mentessége azonban nem szabad, hogy azt jelentse, hogy a Hivatalnak a polgárok százezreit vagy millióit érintő kérdésekről nem szabad megnyilatkozni, csak érdektelen és jelentéktelen dolgokról szabad nyilatkozni, vagy csak úgy, hogy a polgár ne tudja, hányadán áll az ország és miképpen működött a kormány. Éppen ellenkezőleg, segítenie kell eligazodásukban. Ezt azonban úgy kell tennie, hogy nem egy ügysem-lehetséges semleges, hanem kifejezetten az ország, a nemzet érdekében kialakított szigorú módszertant alkot, és minden körülmények között ahhoz tartja magát, akár kedvező ez a mindenkori kormány számára, akár nem. Elemzéseiben nem támogathatja egyik vagy másik pártot vagy politikáját, de világosan meg kell tudnia mondani és meg is kell mondania az állampolgároknak, hogy az egy-, két-, három-, és négyéves időszakok során az ország szekere felfelé kapaszkodott, vagy lefelé csúszott-e a lejtőn és milyen értelemben. Ez ad majd jó hírnevet és tömegtámogatást a KSH-nak, ha valaha néhány keménykezű elnök alatt és partner újságíró-társadalom (!?) támogatásával sikerül ezt kivívnia. A felhatalmazás nélküli orientálás vádja a KSH esetében eleve értelmetlen. A KSH-t törvény hatalmazza fel arra, hogy orientáljon, az a dolga.

Nincs egészen semleges elemzés, ha van, az senki számára sem érdekes, mert érdektelen, ezért irreális az az elképzelése, hogy „nem gazdaságpolitikai elemzéseket, hanem adatelemzéseket kell készíteni”. A semlegesség már akkor megszűnik, amikor az adatgyűjtés tervezője, vagy elfogadója meghatározza az alapsokaságot és a megfigyelni kívánt mutatót és nomenklatúrát – és ezzel egyidejűleg elvet számos más alternatív lehetőséget ezek meghatározására, éppen mert valamilyen adatigényeket óhajt kielégíteni.

67) A KSH óvatos elnöke attól is tart, hogy ha a KSH előrejelzést készít, „utánna azt fogják mondani, hogy úgy számoljuk az inflációt, hogy találkozzon az előrejelzésünkkel.” Kedves, jó Elnök úr, tényleg nem lehet ezt egészen egyszerű eszközökkel, például a számítás alapadatbázisának meghatározott módon történő megnyitásával kivédeni? Kedves Elnök Úr, vajon *most* nem vádolják a KSH-t azzal, hogy torzítja az árindexeket?

Mindezeknek persze semmi köze az információs társadalomhoz, ahol annak lényegét felfogó, eszközeivel ügyesen bánó és többé vagy kevésbé hatalmas pártfogókkal rendelkező százezrek, milliók az értetlenek mellett elrohanva meggazdagszanak, mások rovására hatalmassá válnak és átrendezik a világtörténelem színpadát. Magyarországot történelme sok percében bizony nem anyagi hanem szellemi és erkölcsi szegénysége taszította végzeté útjaira és útjain.

Összefoglalás

A KSH elnöke a téma tollnokainak száján forgó divatkifejezésekből dolgozatot írt. Nincsenek eredeti, a magyar helyzetre vonatkozó, statisztikai adatokra épülő mély észrevételei, megállapításai és javaslatai. Nem látja vagy nem akarja látni vagy láttatni a nemzetközi és hazai szintéren, a statisztikai szintéren fellépő érdekcsoportokat, kísérletet sem tesz a valóságos problémák feltárására, a statisztikai hivatalok, a Központi Statisztikai Hivatal valódi szerepének meghatározására, álláspont kialakítására és alátámasztására, a szellemi orránál fogva vezetik.

Nem lenne szabad költői kérdésnek maradnia, hogy miért hagyja a Központi Statisztikai Hivatal elnöke, hogy figyelmét eltereljék, elfelejtessék vele, hogy ki ő, hogy az ő dolga nem a globális információs világtársadalom létrehozása, nem arra tett esküt, hanem a Magyar Köztársaság polgárai érdekeinek megfelelően tájékoztatni a törvényhozókat, a Kormányt, a lakosságot, a gazdálkodókat, Brüsszelt az ország állapotáról, fejlődéséről, a fontos kérdésekről. Feltételezésem az, hogy saját szövegei azt bizonyítják, a KSH jelenlegi elnökének hiányzik az ahhoz szükséges műveltsége, látóköre, világos feje és határozottsága ahhoz, hogy feladatait elláthassa.

Kétségkívül a KSH-nak, mint más statisztikai kormányzerveknek is, mindig is nehéz kompromisszumokat kellett kötnie. Egy kormány szerv aligha lehet független még a kormánytól sem, nemhogy a közigazgatástól, és a köztisztviselői hierarchia nehezen egyeztethető össze a tudományos kutatás szabadságával. A valódi társadalom-, és gazdaságkutatók közül sokan nem is vállalják a közszolgálat kötöttségeit. Több más országai hivatal deklarált célkitűzése ebben e helyzetben az, hogy igyekezik a vezető köztisztviselői kart olyan kitűnő szakemberekből összeállítani, akik egyszerűen lojális hivatalnokok is, bár ez a törekvés nem mindig jár sikerrel. Az azonban mégis példátlan, hogy miközben valódi tudományos kérdésekről nem, vagy alig esik szó, egy statisztikai hivatali elnök írása – amint azt bizonyítottam – hemzseg az üres általánosságoktól, a megemésztetlen gondolatoktól, fogalmi zavaroktól és ne említse saját hivatala évtizedes munkájának ma is helytálló eredményeit. Van persze egy másik lehetőség is, az Elnök beosztottai nem érnek fel a feladathoz. De ez is az Elnök felelőssége. A KSH-nak és ezen belül a KSH elnökének könyörtelenül világosnak és egyértelműnek kell lennie, hiszen az egész Kormány, az egész ország sorsa múlik ezen.

Végül egy utolsó kérdés, hogy vajon hol volt a tudomány Mellár Tamás cikkében a lap szerkesztői számára? Hogyan tehetett közzé a Magyar Tudomány ilyen minőségű szöveget? Vagy már a szerkesztő is/sem? A lektorok is/sem...? Ettől lesz a mi társadalmunk információs, és ilyen lesz a magyar információs társadalom? Vagy ez már az információs társadalom maga?

Hivatkozások

[Dienes-a] Dienes István (1985): Gondolatok az információstatisztikáról. Statisztikai Szemle, pp. 152-160.

Dienes I. (1989,1990) Információstatisztikai Adattár I-II.
KSH, Budapest

[Dienes-b] Szerk. Dienes I. (1990) Információstatisztikai zsebkönyv
KSH, Budapest, p.

[Dienes-c] Szerk Dienes I. (1992) Információstatisztikai adatok
KSH, Budapest p.

[Dienes-d] (1994): System of Standard National Information Accounts. SSNIA Version 1.0
Berkeley, Budapest,.
<http://www.x3.hu/infostat>.

[Dienes-e] System of National Information Accounts. SSNIA Version 1.0
Berkeley, Budapest, 1994.

e-Europe+
<http://www.eu.int/>

[ICT] (2000) Measuring the ICT sector
OECD, Paris,

[Mellár] Mellár Tamás (1999) Az információ korának kihívásai és a hivatalos statisztika alkalmazkodása
Magyar Tudomány No.3.